

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახაზებიანი გაზეთი; გამოდის ყოველ კვირა დღეს
№ 17 აპრილი 19 1898 წ. № 17

შინაარსი: ომი ისპანიასა და შეერთებულ შტატებს შორის გ. წერეთლია. — გვარიდან კვირამდე. — სხვა და-სხვა ამბავი — კვალის კორესპონდენციები. — ორიოდ სიტყვა ჩვენ ინტელიგენციაზე ი. ფარიანისა. — ყარსის რკინის გზიდან ვალენჯინისა. — *ლექსა ი. ევდოშვილისა. — გერმანიის ამბები ფ. პაჭრისვილისა. — რუსეთი ქრონიკა (დასასრული) — ქესი — მალელობია, მოთხრობა, დ. თომასვილი სა. — წერილი რედაქციის მიმართ. — საქველ-მოქმედო საქმე.

რედაქციის ადრესი: არჯილერიის ქუჩა კადეტის კორპუსის გვერდით სახლი თამაშოვისა.

ცალკე ნომერი ღირს 15 კ.

ომი ისპანიასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის.

მ დღეებში დებვით მოგვივიდა ამბავი, რომ შეერთებულ შტატებს გამოუცხადებია ომი ისპანიისთვის. სხვა დროს ამისთანა ამბავი დად შთაბეჭდილებას მოახდენდა ევროპაში და აზიაში, მაგრამ დღეს ამ ამბავზე ყველას ყური აქვს მოყრუებული. რისგან მო-

თებსრა. როგორც ვიცით, ჩინეთი, ეს უდიდესი აზიის სახელმწიფო მთელ ქვეყანაზე სიერციით და მცხოვრებთა რიცხვით, შეიქნა ამ ბოლოს დროს გემრიელ ლუკმათ ევროპის სახელმწიფოებისთვის. ისინი შემოსევიან ამ უშველებელ მდიდარ მხარეს და თითოეულს მათგანს, რაც შეიძლება, საჩქაროთ უნდა ერცელი ნაწილი ამ ქვეყნისა თავის მრავალ მილიონიანი მცხოვრებლებითურთ მოჰგლიჯოს და საკუთარ გავლენას დაუმორჩილოს, რომ აქ ამ ერცელ ბაზარზე მოაწერხოს მთელი თავისი ფაბრიკების და ქარხნების ნაწარმოები საქონლის გასაღება. ეს მიაჩნია მას ერთათ ერთ საუკეთესო სახსრათ შინაური სახელმწიფო წეს-წყობილების სიმაგრისა და იმის უზრუნველყოფისათვის. რაც უფრო მეტ საქონელს გასაღებს აქ რომელიმე ევროპის სახელმწიფოთაგანი, მით უფრო დიდ კეთილ მდგომარეობაში შედის იმ სახელმწიფოს მუშა-ხალხი, რადგან ერთი, რომ დღით უფრო მუშის ქირა მატულობს, მეორე რომ იქ მუშათა შორის ცუდათ, უსაქმოთ თითქმის აღარავინ რჩება, მესამე რომ კლასთა ბრძოლა დროებით მაინც ყუჩდება, თვით იმ სახელმწიფოს ბურჟუაზია მდიდრ-

ხდა ეს, ნუ თუ მართლა ომი ორ დიდ სახელმწიფოს შუა არავის თავს არ ატკივებს? განა არა, მაგრამ ეს სულ ოსმალეთის და ჩინეთის ამბების ბრალია. აქაურმა ალიაქოთმა ყველას ნერვები აუშალა; ახლანდელ განათლებულ კაცობრიობას სხვა აღარა აშფო-

ეროვნული

დება და მასთან, რასაკვირველია, მისი წარმოების დამცველი სახელმწიფოც ძლიერდება. მაგრამ საკვირველია, რომ ამავე გზას დადგომიან უფრო ნაკლებათ განვითარებული სახელმწიფოებიც, როგორც მაგალითად, რუსეთი, იაპონია და სხვ. ალბათ იმათაც აკრთევენ ეშინიათ, რომ მომავალში, როცა მათი საფაბრიკო წარმოება უფრო განვითარდება, ვაი თუ მაშინ უბაზროთ დავრჩეთო და ამით რყევა-შფოთი ავეიტყუდეს შინაურ კლასთა ბრძოლის დროსო. რადგან იმათ ამ ქამათ კონკურენციით, ანუ ვაჭრობაში მეტოქობით, ვერა გაუწყვიათრა განვითარებულ სახელმწიფოების წარმოებასთან, ამისთვის ძალაზე არიან დამდგარნი, ჯარებს, ჯავშნიან გემებს ამზადებენ და მუდამ ომით იმუქრებიან. ხოლო ეს გარემოება თვით უმაღლესათ განვითარებულ სახელმწიფოებსაც აგდებს ომის მოლოდინის ზრუნვაში. ამისგანაც ისინიც ამარებენ ჯარებით და ჯავშნიანი გემებით თავის საფაბრო ასპარეზებს. აი, რატომ იქცევიან ისინი გამალელები, ერთი მეორის პირისპირ ქიშპობით, სააღმბიციემო და სამრეწველო ვრცელ ბაზრებს ჩინეთის სახელმწიფოებში, აგებენ იქ ციხე-სიჯარეებს, ამრავლებენ ჯარებს და თოფ-ზარბაზნებს. ჩინეთის ხელმწიფესაც მეტი რა ღონე აქვს, დროებით მაინც უნდა დაემორჩილოს ევროპის სახელმწიფოების ძალმომრეობას. აკი ისიც არას აზბობს, როცა ევროპის ძლიერი სახელმწიფოები ხელშეკრულობით იჭერენ მის ნავსადგურებს, ცდილობენ ჩინეთის ქვეყნებში გაიყვანონ რკინის გზები, ტელეგრაფები, შეიტანონ იქ აუარება კაპიტალი და დამყარონ ევროპული წარმოება. ჩინეთს, რასაკვირველია, იმედი აქვს, რომ ევროპის სახელმწიფოები ბოლოს მაინც გამოაფხიზლებენ მის ხალხს, რომელიც რაკი ერთხელვე განვითარდება ევროპას სწავლა-მეცნიერებაში, შეისწავლის მის ხელოსნობას და ტენიკას, მერე თითონვე მოიგერებს თავის მტრებს მათივე იარაღებით. მაგრამ სანამ ასეთი სანატრელი დრო დაუდგებოდეს ჩინეთს, თავის მხრით ევროპის ბუოქუაზიაც დაიმედებულია, რომ ის გამოწუწუნის მას აუარება სიმდიდრეს თავის სამშობლოთა საკეთილდღეოთ. აი, ეს არის ნამდვილი მიზეზი, რომ დღეს ისპანია-ამერიკის ომისთვის არაფის ჰცალია და არც არაფინ უკდებს იმას ყურს, რადგან დღეს-დღეობით ევროპის ბუოქუაზის ინტერესებს აქეთკენ არა ემუქვრისრა. ისპანიის ახალშენები თუნდ რომ სულაც დაიპყროს შეერთებულ შტატებმა, საფრანგეთი, ინგლისი და გერმანია ამა ერთ ფრჩილათაც არ ჩააგდებენ. მაგრამ ჩვენ სრულიად ამ საზომით არ ვუცქერით ამ შეტაკებას.

ჩვენის აზრით ისპანიის ბრძოლა შეერთებულ

შტატებთან არის ბრძოლა თვით-მპყრობელებთან ეროვნულ უფლებასთან, ბრძოლა ძველი მტარელობისა ახალ თავისუფლებასთან. ისპანია, როგორც წარმომადგენელი ძველი თვითმპყრობელი მეფური პრინციპისა, იცავს თავის ძალმომრეობას. მის მიერ დიდხნიდან დაპყრობილ ყუბის ქვეყანას ყუბნება: არა, შენ ნება არა გაქვს, რაც უნდა გტანჯო, მაინც თავი აიღო და კლანჭებიდან გამისხლტეო. შეერთებული შტატების გამგეობა კი ებრძვის ასეთ ისპანიის ძალმომრეობას, რომელსაც ეს რამდენიმე საუკუნეა ყუბის ერთი თავის კლანჭებში ჰყავს გამოკლული, ახდევინებს აუარება ხარჯს და არ აძლევს მას თავისუფალ მართვა-გამგეობას. ისპანიამ კარგათ იცის, რომ თუ ყუბის ერს ჩაუგდო ხელში თავის საკუთარი შინაური საქმეების დამოუკიდებლათ მართვა, მაშინ მან თავის სარგებლობაზედაც ხელი უნდა ააღოს. ყუბის ხალხს იმდენ სახელმწიფო გადასახადს ვეღარ გამოართმევს, რასაც ახლა ართმევს და ვერც დაუშლის ყუბელებს შეერთებულ შტატებთან მჭიდრო საფაბრო და სააღმბიციემო კავშირის შეკერას ვთქვათ, რომ ასეთი ვაჭრობითი დამოკიდებულება ყუბელებისა შეერთებულ შტატებთან საკუთრათ ყუბისთვის ძალიან სასარგებლო იქნება, მაგრამ შეერთებულ შტატებისთვის კიდევ ერთი ათათ უფრო სასარგებლო დარჩება რადგან ამისი საქონელი ბევრი გასაღდება ყუბის ქვეყანაში. ხოლო ისპანიის წარმოებისთვის კი ეს გარემოება მეტათ საზიანოთ გახდება. ამ სახით თუმცა შეერთებულ შტატებს მისი საკუთარი საფაბრო სარგებლობა ამოძრავებს ამ შემთხვევაში, მაგრამ ამასთან ესეც ცხადია, რომ მისი დახმარება მოუტანს ყუბის ერს სრულ თავისუფლებას, როგორც თავის შინაურ საქმეების მართვა-გამგეობაში, ისე ისპანიის ბატონობისაგან სამუდამოთ განთავისუფლებაში. ახლა მოკლეთ გა მოვარკვიოთ, თუ რა იყო მიზეზი ისპანიასა და შეერთებულ შტატებს შორის ომის გამოცხადებისა.

მას აქვთ, რაც კოლუმბმა ამერიკა გამოაჩინა, ისპანია დაეპატრონა მექსიკის ზღვაში ანტილის კუნძულებს, რაჟლებს შორის ყუბის კუნძული ყველაზე ვრცელი და მდიდარია თავისი წარმოებით. ამ კუნძულს შეენიერი ნავსადგურები აქვს. მისი დედა ქალაქი ჰავანა შესანიშნავია თამბაქოს ვაჭრობით. მისი ციგარები მთელ დედამიწაზე ნაქებია. ყუბის კუნძული სიგძით ჩვენი კავკასიის ოდენია და სიგანით კი ბევრათ უფრო პატარა, ასე იმერეთის ოდენი. ეს ქვეყანა არჩენს ორ მილიონამდის მცხოვრებს; მათ შორის სამოცდა ათი ათასი ზანგებია, სულ ტყვეთ წაყვანილი აფრიკიდან წარსულ საუკუნოებში. ისინი უკა ასკნელ 1878 წლიამდის მუნებურა ერის მონო-

ბაში იყვენ და მებატონეების ყანებში თამბაქო მოჰყავდათ. თვით ყუბის ერს კრეოლები ჰქვია, რომელიც წარმომდგარა ისპანიელებისა და ადგილობრივი მცხოვრებლების ს-სხლის არევით ერთმანეთში. ყუბა მდებარებს შუაგულ ამერიკის ხმელეთზე, მას გარშემო უფლის მექსიკის ზღვა, რომელსაც იქ შვენიერი ნავსადგურები დაუყენებია. მთელი განათლებული ქვეყნის ხალხები თავისი ხომალდებით ღ ცეცხლის გემებით ამ კუნძულს ეტანებიან და მის კიდეებზე დიდი ვაჭრობა გაშართული. აი, ამის გამო კრეოლის ერმა მალე წადგა წინ ფეხი სწავლა-მეცნიერებაში და ვაჭრობა-მრეწველობაში. ის ველარ შეურიგდა ისპანიის ბატონობას, ვერ აიტანა მის მიერ დაყენებული მთავარ-მართებლების ძალმომრეობა. წარსულ საუკუნეებთან დაწყებული დღემდე ესენი სულ იმას ცდილობდნენ, რომ, რაც შეიძლებოდა, ყუბის ერი ძალიან დაებეგრათ, ბევრა ხარჯი გამოერთიანათ ისპანიის სასარგებლოთ და ამასთან თავის თავსაც არ იფიწყებდნენ. ისინი მეცადინეობდნენ, თუ ქრთამებით, თუ სხვა შემოსავლიანი წყაროებით საკუთარი ჯიბეები გაესქვლებინათ, ხოლო კრეოლებისთვის და ზანგებისთვის კი არაფერს ცდილობდნენ. ამისგამო ყუბელები მუდამ უკმაყოფილოთ იყვენ ისპანიის სახელმწიფო მოხელეებზე. ათი წელიწადი ისე არ გავიდა, რომ ყუბის კუნძულზე ამბოხება და განდგომილება არ მომხდარიყო ისპანიის მთავრობის წინააღმდეგ. ყოველსავე ამას ამერიკის შეერთებული შტატები ძალიან უკმაყოფილოთ უცქეროდა, რადგან ამით ბრკოლდებოდა ამერიკის შეერთებული შტატების ვაჭრობა ყუბის კუნძულზე. ბოლოს, როცა ისპანიელებმა შეატყვევეს, რომ შეერთებული შტატები ყუბის განდგომილებს ტყვია-წამალს, თოფ-ზარბაზანს ღ ფულსაც აწვდიდნენ, მაშინ ისპანიის მთავრობამ დიდი ზაჟი დაადგა ყუბის საქონელს, რომელიც შეერთებულ შტატებში უნდა გატანილიყო და იმასაც, რაც შეერთებულ შტატებიდან შემოიტანებოდა. უკანასკნელათ ყუბელებმა მოახდინეს 1896 წელს დიდი ამბოხება ისპანიის მთავრობის წინააღმდეგ, რადგან ისპანია დაპირდა ყუბას კონსტიტუციას, ანუ თავისუფალი ერ რენული გამგეობის მინიჭებას და მოატყუა. აი, ამის გამო ყუბის ხალხმა გამოაცხადა სრული თავისუფლება თავის ქვეყნისა ისპანიის ბატონობისგან და დაიწყო თავგამეტებით ბრძოლა. ამ ბრძოლაში დიდი შემწეობა აღმოუჩინა ყუბელებს შეერთებულმა შტატებმა. იმან გაგზავნა ყუბის ნავსადგურში სამხედრო იარაღით დატვირთული ცეცხლის გემი. ისპანიის მთავრობამ ეს იწყინა და მიუსია მის გემს თავისა ამფეთქი ნაგები, რომელთაც მოახერხეს შეერთებული შტატების სამხედრო ცეცხ-

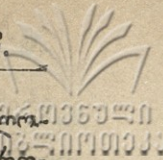
ლის გემის, სახელათ „მენის“, აფეთქება. ასეთ შეუპოვრობას შეერთებული შტატები ვერ მოუტყვევებდნენ ისპანიას. ვაშინგტონის ქალაქში ერის წარმომადგენლებმა თითქმის ერთხმით იგრიალეს: „ომი ისპანია-სა“ და სენატმაც ძალა დაატანა პრეზიდენტს მაკინლეის ომი გამოეცხადებინა ისპანიისათვის. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ შეერთებული შტატები დაამარცხებენ ისპანიას და ძალას დაატანებენ ყუბის განთავისუფლებაზე. ასეთი გარემოება უქვეყლოთ თვით ისპანიაზედაც კეთილათ იმოქმედებს, რადგან იმ ქვეყნის რესპუბლიკელი პარტია გაძლიერდება და, შესაძლებელია, იმათ იმდენი ძალა მოიპოვონ, რომ ისპანიის ძველი სამეფო წეს-წყობილება გააუქმონ და დაამკვიდრონ დემოკრატიული რესპუბლიკა ანუ საერო თავისუფალი გამგეობა ისე, როგორც ეს მოხდა საფრანგეთში, როცა გერმანელებმა ნაპოლეონ მესამე დაამარცხეს 1870 წელს.

გ. წიკეთე. ი.

კვირიდან კვირამდე.

—ჯოჯოხეთში ძახილია და გაგონება აჩსაით აჩსი.—ჩვენ დამპყუდთა უეურადღებობა.—ადგილგაბრძოლი შრესის სიძაბუნე.—ერობის შეძლების გულისთვის მოძრაობა თავდასხნა-ურობაში და მისი ინტერესების დაცვა.—შემოსავლიან ადგილების დაკავება.—ასახლი წამის ჰაში.—ერთი ასირტეული წესდება.

ჯოჯოხეთში ძახილია და გაგონება კი არსაით არისო,—ამბობს ხალხი, და სწორეთ ასე მოუვიდა ამ დღეებში ადგილობრივ რუსულ გაზეთებსაც და იმათ შორის ყველაზე უფრო დარბაისელზე უდარბაისელ „კავკაზს“. მოგვხსენებათ, რომ ამ ჟამათ შიდა რუსეთის 19 გუბერნიის გლეხ-კაცობა დამპყულობა შარშანდელი მაოუაელობის გამო. ორმა სამინისტრომ: ფინანსების და მიწათ მოქმედებისამ, შარშან შემოდგომამზევე დაადგინეს და ნათელ ჰყვეს ეს ფაქტი. მას შემდეგ რუსეთის დრო გამოშვებითი გამოცემანი, განურჩევლოთ მიმართულებისა, იძლევიან სხვა-და-სხვა ცნობებს დღევანდელი შიმშილობის შესახებ რუსეთში, გააცნობენ საზოგადოებას იმ ზომებს და საშუალებას, რომლებსაც ხარობენ კერძო, თუ ოფიციალური დაწესებულებანი შიმშილობის წინააღმდეგ. განსაკუთრებით ყურადღება ძიაცია ამ სამწუხარო გარემოებას თავისუფალმა ეკონომიურმა საზოგადოებამ, რომელიც პეტერბურგში არსებობს. ის შეუდგა შიმშილობის შესწავლას დაწერი-

ლებით, გამოიკვლია, სად უფრო მეტი გაქირვება და სად ნაკლები, სად რითი შეიძლება დახმარება და სად რითი; ბოლოს, 26 მარტს, აიჩრია კომიტეტი დამშეულთათვის დახმარების აღმოსაჩენათ. მაგრამ მერე რა მოგვივიდა: ჯოჯოხეთში ძახილი იყო, და გაგონება არსაითო. „კავკაზის“ ყურამდის ამ ძახილს მხოლოდ 16 აპრილს მიუხსწევია. ერთი ვიკითხოთ: რისთვის ვერ გაიგონა აქამდის ბ-ნმა ეელიჩკომ ეს საშინელი და შემაძრწუნებელი ძახილი? რისთვის დაიგუბა ყურები? განა ჩვენ არ შეგვიძლია მიემართოთ მას შემდეგი საკითხით: „კაენ, სად არის აბელი, შენი ძმა?“ ეტყობა, ასეთი საკითხი თვით ბ-ნ ეელიჩკოსაც მოსვლია თავში და მისი თავიდან აშორება უთავბოლო რახა-რუხით უცდია. „აბა, ერთი შინჯეთ არ დანახვა და არ გაგონება იმის, რაც ხდება! რა გუბე-წნა (!) დამშეულია, რომლებიდანაც ერთი, სტაგროპოლის, ჩვენ გვერდზე ძევსო!“ — გაიძახის თამამათ ბ-ნი ეელიჩკო. განა ამისთანა გაგონება პირდაპირ გაუგონლობას არ უდრის?

* *

ჩვენ არ ვიცით, რა მიზნით შეამცირა ბ-ნმა ეელიჩკომ შიდა რუსეთის დამშეული გუბერნიების რიცხვი. მაგრამ „კავკაზი“, რაც უნდა იყოს, მაინც ადგილობრივი ორგანოა და მასში ადგილობრივი ქირვარამიც უნდა პოვდეს თავის გამოთქმას. და მოუსაველობა ხომ ჩვენი პატარა კუთხის, ე. ი. ამიერ-კავკასიის, სხვა-და სხვა ადგილებში ქრონიკულ მოვლენათ არის გადაქცეული სხვა-და-სხვა სტიქიურ უბედურებათა გამო: თუ წყალდიდობის, თუ დიდ თოვლობის, თუ სეტყვის, თუ სხვა მიზეზების გამო. გასულ წელს ჩვეულებრივზე ბევრათ ნაკლები მოვიდა მოსავალი თფილისის გუბერნიის თელავის და სიღნაღის მაზრებში, ქუთაისის გუბერნიის სენაკის მაზრაში და ზოგიერთ ადგილს განჯის და ბაქოს გუბერნიებში. გაზ. „მშაკის“ სიტყვით დამშეულია აგრეთვე დაღესტანი, საიდანაც მცხოვრებნი მიემშურებოდნენ გარეთ ქირაზე. სოფ. საგარეჯოში, როგორც ამბობს „ივერიის“ კორესპონდენტი, კოდი პურის ფასი ოთხ მანეთზე ასულა უკვე. ისეთივე ცნობები მოდის სხვა სოფლებიდანაც და მცხოვრებნი თხოვლობენ მთავრობისაგან შემწეობას. გაზ. „ახალ. მიმობ“. ახალ-სენაკიდან წერენ შემდეგს. „ნავსაკოვის, გულიკარის, სუჯუნის, ჭალადიდის და ქვათანის საზოგადოებანი, აოხრებულნი 1895 და წყალდიდობის 1897 წელს და 1896 და 1897 წელს სიმინდის მოუსაველობით, დიდ გაქირვებაში არიან ჩაცვინულნი და არაერთარი შეძლება აღარ აქვთ, სახელმწიფო და სათემო ხარჯები იხადონ. დღეს იმაზე 60 ათასი მა-

ნეთი „ნელომკა“ ირცხება. ამიტომ შუამდგომლობენ, რომ ხუთი წლის განმავლობაში არ გამოერთვათ მათ არაერთარი გადასახადი ფულათო.“ აი, რას უქცევს ზურგს გაზ. „კავკაზი“; აი, რას არ ხედავს და რას არ ყურობს ის! მაგრამ სიმართლეს ამ ხნობით მაინც მიუხსწევია პეტერბურგამდის, ე. ი. თავისუფალი ეკონომიური საზოგადოებამდის. ამ საზოგადოების ერთ წევრს შემდეგი ტელეგრამით მიუმართავს ბ ნ ა. მ. არგუტინსკისადმი: „გვაცნობეთ ამიერ-კავკასიის რომელი სოფლები დაზარალებულა მოუსაველობისაგან და რა შემწეობის აღმოჩენა შეუძლია მათთვის იმ კომიტეტს, რომელიც დაარსებულია თავისუფ. ეკონ. საზოგადოებასთანო“: ეს ამბავი ბევრ ნაირათ არის ჩვენთვის საგულისხმო; ყველაზე უფრო საგულისხმო ეს იმ მხრით არის, რომ აქედან აშკარათ ჩანს ჩვენ საზოგადოებრივ ორგანოთა და დაწესებულებათა სრული სიკოტრე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ასეთი თხოვნით კერძო პირს როდი მიმართავდენ. კერძო პირს აქ რა შეუძლია? დიდი, დიდი თავისი კერძო აზრი წარადგინოს: სრული სიმართლის გაგებისთვის მას არც დრო აქვს და არც სხვა რაიმე საშუალება. ასეთ საზოგადო საქმეს კი, როგორც არის დაშეულთათვის შემწეობის აღმოჩენა, ყოველგან საზოგადო დაწესებულება უდგება ხოლმე გვერდში. გამოდის, რომ მთელ ამიერ კავკასიაში ასეთი დაწესებულება არ ყოფილა. ეს, მართალი მოგახსენოთ, ვერაფერი სანუგეშო ამბავია. ამით ერთი შეურყეველი საფუძველი ეძლევათ ერობის დაწესებულებათა მოტრფივალეთ ჩვენში. ერობა რომ ყოფილიყო შემოღებული ჩვენში, ასეთი საჯაყი საქმე არ დაგვემართებოდაო — იტყვიან ისინი. და რამდენიმეთ მართალიც იქნებიან; მაგრამ სამწუხაროთ მხოლოდ რამდენიმეთ. ამის საბუთს თვით ის კრებები გვაძლევს, რომლებიც ერობის შემოღებისათვის შუამდგომლობის გასაწევით იყვენ მოწვეულნი.

* *

და მართლაც გასული კვირა უმეტეს ნაწილათ ასეთი კრებათა კვირა იყო. თითქმის ერთ და იმავე დროს მოხდა კრება გორის და თფილისის მაზრის თავად-აზნაურთა. წინდაწინ გადაწყვეტილი ჰქონდათ მეთაურების კრებებზე ერობის შემოღების გაყენა და გაიყვანეს კიდევაც. მართალია, ერობის მოწინააღმდეგენი ყოველგან გამოჩნდენ, მაგრამ ისინი ყოველგან უმცირესობას შეადგენდენ და ამასთანავე ისინი ძველი ტიპის თავად-აზნაურობას ეკუთვნოდენ. ამიტომ რა გასაკვირველია, რომ ამ უკანასკნელებს სასტიკათ ამარცხებდენ ყველა კრებებზე. ღვთის წინაშე ის კი უნდა ეთქვათ, რომ გორის თავად-აზნაურობის კრებაზე უმრავლესობა, ე. ი. ერობის მომ-

ხრენი მეტის-მეტ ლმ. აბიერთა და დინჯათ ექცეოდნენ მოწინააღმდეგებს, ასე გეგონებოდათ დიდი ხნის გამოცდილი მასწავლებლები ანაბანას უხსნიან პატარა ბავშვებს. გორის კრებ-სთვის თურმე დიდი მზადება იყო მიღებული, ვინაიდან ერობის მოწინააღმდეგებს იქ ყველაზე უფრო მოელოდნენ. მართლაც თავადებს — ი. ხერხეულიძეს, მ. თარხან მოურავს, ი. სუმბათოვს და ამილახვარს გარდა, რომლებიც თავგამოდებით წინააღმდეგი დაუხედდნენ კრებას, დიდი ექვის თვალთ შებქდა ერობას წერილფება თავდაზნაურობამაც. ერთათ ერთი საბუთი, რომელიც მოყავთ ერობის მოწინააღმდეგეთ იმაში მდგომარეობს, რომ ერობის შემოდება გაადიდებს გადასახადს მიწაზე და რადკანაც ეს უკანასკნელი უმეტეს ნაწილათ თავდაზნაურობის ხელშია, ამიტომ ერობა თავდაზნაურობას უფრო დიდ გადასახადს დაადებსო, და გლვხ კაცობას კი შეუმცირდება გადასახადიო. მაგრამ თ-მა კ. მ. ამირეჯიბმა ასეთი საყვედურიდანაც დაიხსნა ერობა: როცა გლვხ-კაცობას შეუმცირდება გადასახადი, ის შეძლებული გახდება. შეძლებული გლვხ-კაცი უფრო მეტ მიწას იღებს საჯაროთ; ამის კვალობაზე სათავად-აზნაურო მიწების ფასი აწევს და საიჯარო ქირაც მოიმატებსო — განმარტა თ-მა ამირეჯიბმა. ასეთმა გონიერმა მოსაზრებამ ყველა გააოცა და მოწინააღმდეგენი უცებ მომხრეებათ გადაიქცნენ! „აი, ის, ვისაც ფართოთ ესმის თავის ინტერესებო“, — ამბობდნენ თურმე თ. ამირეჯიბის მაყურებელნი. თავად ამირეჯიბს ფართოთ ესმის, თუ ვიწროთ თავისი ინტერესები, ეს ჩვენ არ ვიცით, და არც ამის გამოძიებაში შეედივართ. ჩვენთვის ცხადია მხოლოთ ის, რომ ერობის მოტრფიალეთ ჩვენში დავიწყებიათ, რომ რუსეთში ერობა კანონით ყოველი წოდების დაწესებულება (всесловное учреждение), და ეს უდიდესი დედა-აზრი ამ დაწესებულებისა იმათ წარმოდგენაში როგორღაც მიმქრალა, ანუ დაჩრდილულა და ერობის დროშაზე მხოლოთ თავდაზნაურობის ინტერესები დაუწერიათ. ეს სხვათა შორის იქიდანაც მტკიცდება, რომ როცა გორის თავდაზნაურობის კრებაზე სათავად-აზნაურო თანხის შედგენაზე ჩაპოვარდა ლაპარაკი, ბ-მა მ. კ. ყიფიანმა განაცხადა, რომ ერობის დაწესებულებათა საქიროებას ყველაზე უფრო ამ შემთხვევაში ვგრძნობთო. როცა ერობა იქნება ჩვენში, მაშინ გადასახადის შემოდება ჩვენ ხელში იქნება და ამ მიზნისთვისაც ადვილათ შევადგენთ თანხასო.

* * *

ესეც რომ ასე არ იყოს, სხვა მხარეებიც უნდა მივიღოთ მხედველობაში. ყველასათვის ცხადია, რომ ერობის დაწესებულებათა შემოდება მრავალ შემო-

სავლიან ადგილებს გაუჩენს საზოგადოებას. ვინ ჩანს დებს იმათ ხელში, ვინ გახდება იმათი პატრონი? ასეთი კითხვების დაყენება შეიძლება ზოგიერთებმა უღრავოთ მიიჩნიონ, მაგრამ ჩვენი შორსმჭვრეტელობა ძალა-უნებურათ გვაფიქრებს ამაზე. ამკარაა, რომ ამ ადგილებს დარჩება თავად-აზნაურობის ხელში დარჩება, რადგანაც ის რიცხვითაც და გავლენითაც ყველაზე მეტი იქნება. ახლა თქვენ უნდა წარმოიდგინოთ, რა ნაირი განხეთქილება და უაზრო ბრძოლა უნდა ატყდეს ამის გამო თვით თავდაზნაურობაშივე. ამ ბრძოლასთან, რასაკვირველია, ჩვენ დავა არა გვაქვს, მაგრამ საქმე ის არის, რომ აქ საზოგადო ინტერესი კერძო პარის მსხვერპლათ ხდება. მაგალითებრსთვის შორს წასვლა არ გვინდა აი, ამ კვირეში გაიჩნა თფილისის საოლქო სასამართლოში თ-ლი ა. ზ. ბარათაშვილის საჩივარი თფილ. სათავად-აზ. ბანკთან. გასულ წელს გადაიცვალა ხსენებული ბანკის დირექტორი თავადი ავალიშვილი. მის ადგილას ბანკის მმართველობამ მოიწვია კანდიდატი თავადი ვახეანიშვილი და არა ბარათაშვილი; მომჩივანი, ბარათაშვილი, თავის თხოვნაში ამბობდა: ის არჩეული იყო კანდიდატთ ერთ ხმათ, ვახეანიშვილი კი ხმის უმეტესობით, ამას გარდა, ის, ბარათაშვილი, არჩეული იყო ავალიშვილის კანდიდატთ, ვახეანიშვილი კი თ-დ გრუზინისკის; ამიტომ ავალიშვილის ადგილას ბანკის გამგეობას უნდა მოეწვია ის, ე. ი. ბარათაშვილი, და არა ვახეანიშვილიო. სასამართლომ იცნო მომჩივანის უფლება კანონიერათ და მიუსაჯა მას ბანკის დირექტორობის თანამდებობა, აგრეთვე გადახდა თფილისის სათავად-აზნაურო ბანკს ხაზინის სასარგებლოთ 25 მანეთი და ბარათაშვილის სასარგებლოთ კი სამასი მანეთი საქმის წარმოებაში დანახარჯი. ამ ნაირათ ხსენებული ბანკის გამგეობის ძველი ცოდვა დღეს ისევე ამკარათ გამოცურდა საზოგადოების წინ. ცხადზე უცხადესია, რომ თ-ლი ბარათაშვილი კანონის ძალით ბანკის გამგეობას აუცილებლათ უნდა მიეწვია დირექტორის თანამდებობაზე, მაგრამ გამგეობის კანონიერ მოქმედებას ჩვეულებრივათ გზა აუქცია ჩემიანობამ და თავისიანობამ: ბარათაშვილი ერთ დროს დღევანდელი გამგეობის მოწინააღმდეგე იყო და ვახეანიშვილი კი იმავე გამგეობის მომხრე. დიდსულოვანმა გამგეობამ კი თავისი ყურმოჭრილი ყმის მოწვევა არჩია და მით თავისი შინაური საქმე და ბანკის წესდება საოლქო სასამართლოში მიიტანა გასარჩევათ. ასე მოიქცა ის გამგეობა, რომელიც კანონიერების და სიმართლის დაცვისთვის თავის თავს დებდა. და მარტო თავის გულანგარობას აგონებდა საზოგადოებას, მხოლოთ იმიტომ რომ ერთი შემოსავლიანი ადგილი მოწინააღმდე-

გე მხარეს არ რეგბოდა! მაგრამ ამ ხნობით კი უმტყუენა ბედმა ბანკის გამგეობას და მისი თავგასულობა ჯეროვნათაც აილაგება. მაგრამ როდის აილაგდება, ან როდის მოვლდება ბოლო...

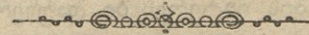
* *

თფილისის ქალაქის თავის თავგასულობას! ვგონებ, ძლიერ გვიან, და ამის დასამტკიცებელ საბუთს წარმოგვიდგენს სხვათა შორის 13 აპრილის სხდომა. მოვიყვანოთ აქ ის სცენა, როცა ქალაქის თავის ევანგულოვის თავგასულობამ და თვითნებობამ უმაღლეს ხარისხამდე მიახწია. საკამათო საგანს ჯირგნების გასუფთავება შეადგენდა. ხმ. ხუდადოვიმა შენიშნა, რომ ჯირგნების გასუფთავება აუცილებლათ ღამით უნდა ხდებოდესო. გამგეობის წევრს ვერმიშვეს არ მოეწონა ხუდადოვის აზრი და განაცხადა, რომ ეს შესაძლებელია დღისითაც მოხდესო. ქალაქის თავი: ამას მე ეუყრი იენქს. საბჭომ ხმის უმეტესობით უარ ჰყო გამგეობის აზრი. ქალაქის თავი: ბატონებო, ეს საგანი საკმარისათ არ არის გამორკვეული და საბჭო ამიტომ მივიდა ასეთ დასკვნამდის სუდადოვი: თქვენ თითონ იცანით ეს საგანი გამორკვეულათ. ქალაქის თავი: გთხოვთ ნუ შეკამათებთ. სუდადოვი: როგორ თუ ნუ გეკამათებთ? თქვენ რომის პაპი ხომ არ ბრძანდებით? მაშ, რისთვის ვართ აქ, თუ ხმასაც ვერ ამოვიღებთ! ქალაქის თავი: კიდევ გთხოვთ, ნუ მეკამათებთ; გამგეობის წევრმა აგვიხსნას. მართლაც ვერმიშვემა აუხსნა უბადრუკ და გამგეობის ყურმოჭრილ ყმას—საბჭოს, რომ დღისით ჯირგნების გასუფთავება უფრო იაფათ დაჯდებაო. ამას შემდეგ ქალაქის თავმა ხელ-ახლა უყარა კენჭი ვერმიშვეის წინადადებას და მხოლოდ მაშინ მიხვდა საბრალო საბჭო, თუ რაში იყო საქმე, ე. ი. თუ რა სურდა ბატონ ევანგულოვს და მას წადილი შეუსრულა. მაშ რისთვის გაიხადა საბჭომ თავის ბატონათ ევანგულოვი, თუ მის სურვილებს წინააღმდეგი გაუხდებოდა. ამ ნაირათ 13 აპრილს ქალაქის თავმა ევანგულოვი დაუმტკიცა საბჭოს, რომ მას რომის პაპის უცოდველობაც აქვს და ქალაქის საბჭო ყოველთვის მზათ უნდა იყოს მის წინაშე მუხლი მოიყაროს.

* *

სამწუხაროთ, ჩვენ დროში ასეთი მუხლის მოყრა და სხვის ყურმოჭრილ ყმათ გახდომა იშვიათი საქმე როდია. ამიტომ სიამოვნებით უნდა აღვნიშნოთ ერთი ამბავი. მოგეხსენებათ, რომ 13 თებერვალს გურიის „შუამავლის“ საზოგადო კრებამ მიიღო და დაამტკიცა ისეთი წესდება, რომლის ძალით ხუთას-ექვსასი წევრი 50 კაცის ყურმოჭრილ

მონებათ ხდებიან მთელი დამძვალეული ოთხი წლის განმავლობაში. საქმე იმაშია, რომ ამ ხნის განმავლობაში მხოლოდ ამ 50 კაცს ეკითხვის ამხანაგობის საქმე, იმათ, რაც უნდათ, იმას ჩადიან. ასე წარმოიდგინეთ, ამ წესდების ძალით, ყველა წევრები რომ შეიკრიბონ და საზოგადო საგანგებო კრების დანიშვნა მოითხოვონ, რასაც ყველა წესდება აძლევს ამის ნებას წევრებს, ეს მათი კანონიერი და სამართლიანი მოთხოვნილება ამ საუცხოვო წესდების ძალით უკანონოთ უნდა ჩაითვალოს და არც მისი დაკმაყოფილება შეიძლება. ვინ გამოიგონა, ვინ შეადგინა ასეთი ახირებული წესდებაო, იკითხავთ თქვენ. სიტყვით პატივცემულმა და ცნობილმა პარებმა, მაგრამ საქმიდან ჩანს, რომ არც ერთ იმ პატივცემულ პირთ, რომელთაც მინდობილი ჰქონდათ ამ წესდების შედგენა, ამაში მონაწილეობა არ მიუღიათ. ეს ერთი ან ორი თავხედი ადამიანის საქმეა, რომლებმაც, ნებით თუ უნებლიეთ, მორიდომეს მთელი ამხანაგობის მოტყუილება. დღეს ეს უმსგავსი და გამოუდგარი წესდება მოქმედებაში შედის: არჩეულია 50 წარმომადგენელი და ერთი მმართველი, ბ-ნი ს. კვიციანი. მაგრამ ამხანაგობის წევრების უმრავლესობას დღესვე უცენია ხსენებული წესდების უვარგისობა და თითქმის ერთ ხმათ თხოვენ დღევანდელ მის მმართველს საზოგადო საგანგებო კრების მოწვევას და წესდების შეცვლას. მეტია ლაპარაკი იმაზე თუ რამდენათ სამართლიანი და მოსწრებულია ამათი თხოვნა. ერთი სიტყვით ამხანაგობის ახალ მმართველს დღეს ორი გზა აქვს: ან უნდა დააკმაყოფილოს წევრთა უმრავლესობის კანონიერი თხოვნა, ან და ამხანაგობის გაუქმება მოახდინოს. რასაკვირველია თუ წევრთა თხოვნა მან არ დააკმაყოფილა, იმ შემთხვევაში ამხანაგობის გაუქმება თავის თავათ მოხდება. ვიმედოვნებთ, რომ ბ-ნი მმართველი გონიერ გზას აირჩევს და პიროვნულ ინტერესებზე მაღლა დადგება.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ამეტ აპრილს მოხდა არა ჩვეულებრივი კრება თფილისის მაზრის თავად-აზნაურთა, რომელზედაც მაზრის თავად-აზნაურობის წარმომადგენლებმა გამოუცხადა კრებას ხელმწიფის მადლობა ერთგულ ქვეშევრდამობითი გრძობის გამოცხადებრსთვის. შემდეგ კრებას მოხსენდა, რომ რადგან საავილ-მამულო ბანკის მორიგი კრება 19 აპრილს იწყებაო, უმჯობესი იქნება, რომ ერობაზე სჯაბაასი დაიწყონ მაშინვე, როგორც კი ბანკის მორიგი კრება გათავ-

დებო. ამ კრებაზე თითქმის ერთხმად გამოაცხადა თეოდ აზნაურობამ თანხმობა ერობის შემოღებაზე.

არხიმანდრიტ ლეონიდს აკურთხებენ დღეს 19 აპრილს, ეპისკოპოსათ თფილისის სიონის საკათედრო ტაძარში. კურთხევაზე დაესწრებან ელიდიკავკასიის ეპისკოპოსი ელადიმერი და ქუთაისის ეპარქიის მმართველი ბესარიონ.

ფრიად დამსახურებული და ქველის მომქმედი ეპისკოპოსი ალექსანდრე განაწესეს გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსათ. მისი პატივის მცემელი და მადლიერნი ქართველნი უპირობენ მას სახსოვრთ კვერთხის მირთმევას. მსურველთ შეუძლიათ ამ საქმისთვის თვისი შეწირულება გაგზავნონ „ივერიის“ რედაქციაში.

კავკასიის საკურნალო გამგეობამ დაადგინა რომ ყვავლის ამცრელი ფერწლები უნდა ექვემდებარებოდნენ სოფლის ექიმებს და იმათი განკარგულებით უნდა მოქმედებდნენ. სოფელმა უნდა ათხოვოს ფერწალს სასიარულოთ ცენი და სადგომი ბინაც. მას ჯამაგირი ხაზინიდან ეძლევა. მან უნდა აუცრას სოფლის ბავშვებს და დიდებსაც ყვავილი უსასყიდლოთ.

თფილისის საადგილ-მამულო ბანკის გამგეობის წევრის კანდიდატათ ასახელებენ თ. დ. გურამიშვილს და თელავის მომრიგებელ მოსამართლეს თ. ს. ვეზიროვს.

კავკასიის განყოფილებას რჩევამ ბრმათა პატრონობისამ გადაწყვიტა შეადგინოს რაზმი თეოდის მკურნალთა, რომ ეს რაზმი დაიარებოდეს სოფლითი სოფლათ და წამლობდეს თეოდის ავთამყოფებს, რადგან ამ ბოლოს დროს თურმე ძალიან გაზარდებულია სოფლათ თეოდის ავთამყოფობა.

ფინანსის სამინისტროს შეუცვლია ჩვენი საადგილ-მამულო ბანკების წესდება იმ სახით, რომ დამფუძნებელი წევრები აღარ იქნებიან, საადგილ-მამულო ბანკი მთლათ მსესხებლების ხელში გადადის, მაშასადამე დამწესებლებმა უკან უნდა წაიღონ თავისი საწევრო ფულები. ამ ფულების რაოდენობა თფილისის გუბერნიის დამფუძნებელთა ოთხმოცდა ოთხი ათას მანეთამდე აღს. აზრი დამფუძნებელთა ფულის გამოღებისა ის იყო, რომ ბანკს საქველმოქმედო საქმეები ეწარმოებინა; მაშასადამე ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ქართველი თეოდ-აზნაურობა ამ თავის ფულს ახლაც საქველმოქმედო მიზნით მოი-

ხმარს. ყველას ემჯობინება, რომ ქართველმა თეოდ-აზნაურობამ ეს ფული ხელშეუხებელ კაპიტალთ აქციოს და მხოლოთ მისი სარგებელი ყოველწლივ მოახმაროს მომავალ ქართველ დედათა სკოლას. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ საქართველოს თეოდ-აზნაურობა თავის კაპიტალს ამაზე უკეთეს დანიშნულებას ვერ აღმოუჩენს.

წელს უთავდებათ ვადა ბანკის დამფასებლებს ანტონ ფურცელაძეს და თ. გიგო ციციანოვს. იმათ მაგიერათ სხვები უნდა აირჩიონ.

თფილისის საადგილ-მამულო ბანკის მომავალ კრებაზე წარსული წლის ანგარიშს გარდა განიხილვენ შემდეგ მოხსენებებს: განაწილება საქველ-მოქმედო მიზნით დანიშნული კაპიტალისა, სამეურნეო თანხაზე, ბანკის წევრათ მიღების თაობაზე, სესხების გაცემაზე საგირაო ფურცლებით ხეხილიან ბაღებისა და ვენახების გირაოში, მომავალი პოლიტეხნიკუმის შემწეობის თაობაზე და დამნაშავე ბავშვების შემწეობაზე, რომელთათვისაც უნდა გააწყონ მიწის მუშაკთა ახალშენობა და იქ ზნეობით გააუმჯობესონ ახალ-მოზარდი დამნაშავენი.

„კავალის“ კორესპონდენციები.

ბათუმი. მე მინდა გავუზიარო მკითხველს, როგორ იღებენ მუშები ანგარიშს ზოგიერთ პატარა ქარხნებში, სადაც არ სუფევს არაფითარი კანონი ანგარიშის მისაღებათ დანიშნულ დღემდე—აკრეთ წოდებულ „პოლუჩკამდე“, რომლის ლოდინში ერთი კვირა მუშა უსაქმით უნდა დარჩეს. ეთქვათ მუშას რაიმე უბედურება ეწვია და ფული ეჭირვება. თავიც რო მოიკლას, ანგარიშს მაინც თავის დროზე ვერ მიიღებს. მხოლოთ დიდ ვაი-ვაგლახს და თავის მობეზრებას შემდეგ ქარხნის გამგე აძლევს მუშას ნამუშავეარ ბარათს, რომელსაც ის დიდი ჰაპან-წყვეტით ჰყიდის დაკლებულ ფასათ. ესეც არაფერი: „როგორც გიჭირდეს ისე გიღირდეს“-ო. მაგრამ უბედურება მარტო ამაში როდია. ფულის დარიგება კვირაში ერთხელ არის ხოლმე და, აი, როგორ რიგდება ფული ერთ პაწია საკმლიდან. გადამეტებით რომ არ ეთქვათ, ამ დროს ათასამდე მაინც იქნება მუშების რიცხვი. მუშაობის გათავებისას იწყება „პოლუჩკა“. უძახიან მუშებს ზოგს შიგნით და ზოგს გარეთ. შიგნით რისთვისაც, ყველასთვის გასაგებია, გარეთ კი რისთვის—ეს ცრუა დაფარულია. მაგრამ ნუ წუხდებით „მანათი ტომა-

მდიანარე ნილოსი მთვარიან ღამეში.

რაში არ დაიმალება“. გარეთ ხშირათ ისმის საყვედურ-რი, მაკლიაო. უბედურება ის არის, რომ ათასი კაცი უყურყურტებს ერთ ხაზინადარს და ის კი ბძანდება ნებე-რათ, თავს არ იწუხებს, რომ საწყალი დაღალულ-დაქანცული მუშა დროზე გაუშვას.

თუ ამდენ ხანს დაკლებზე ვლაპარაკობდით, ახლა წართმევაზეც ვილაპარაკოთ. შეწყდება მუშა-ობა თუ არა—მუშებს ეუბნებიან ამა და ამ დრომდის მუშაობა არ იქნებაო. მუშებმა კარგათ იციან „პა-ლუჩკამდე“ ფულს არაინ მისცემს. ერთ კვირას ბა-თომში დარჩენა არ შეუძლიათ ნამეტურ იმ ახლო-მა-ხლო სოფელში მუშებს, რომლებსაც ჯერ კიდევ არ დაკარგვიან იმედი სოფელში ცხოვრებაზე. ისინი ტოვებენ ფულს ქარხანაში და ნასესხები ფულებით მიეშურებიან სახლისკენ; დანიშნულ დროზე მოდიან, მუშაობენ და ორ „პალუჩკასაც“ ელოიან; მაგრამ აქაც ლალატობს იღბალი. მეორეს არაინ არ აძლევს. მუ-შა შედის და ეკითხება ქარხნის გამკეს: „ძველი ფუ-ლებიო?“—მიღებული გაქვსო,—ისმის პასუხათ. ამა მითხარით, სად უნდა წავიდეს მუშა? ვის მიჰმართო? ფულების მიღებაზე აქ თავის ღღეში ხელი არ მოუ-წერიანებიათ. ვინ იცის იმ მუშამ მიიღო ფული, რომელსაც ოფლით გაუბანია იგი, თუ სხვამ?

ერთი მუშათაგანი.

შუა ქაჭთლი. ერთ გლესს თევზა დაეჭრა მდ. მტკვარ-ში ღ გასაყიდათ ს. ქარელში მიეტანა დუქანში. აქ მას დახვდა თურმე ერთი ახალგაზდა „კნიანი“, რომელმაც თევზი წაართვა ღ ცემასაც უპირებდა გლესს, თუ უკა-ნასკნელი არ გამოპარულიყო. იგივე ახალგაზდა „კნი-ანი“ თავის ამხანაგით და ერთი მოსამსახურით იმავე გლესს და მის ამხანაგებს კვლავ გაეჭრა მდ. მტკვრის მარცხენა ნაპირს ღ წაართვა მათ იმდენი თევზი, რამ-დენსაც მისი ცხენი მოერგოდა. უეჭველია, თუ გლე-ხებს ხმა ამოელოთ, თევზს სულ წაართმევედა და ცე-მით ტყავსაც გააძრობდა...

ს. წიფა. ჩვენი სოფლელების გონებრივით და მატერიალურათ დაქვეითება რომ ეთქვა, ახალს არა-ფერს ვიტყვი. განა ამაზე ყველა არ ლაპარაკობს? მე აქ აფუწერ მკითხველს თუ რა შედეგი მოჰყვა წიფე-ლებისთვის 1895 წლის წყალდიდობას. მკითხველმა იცის რომ ამ წყალდიდობამ დიდი ზიანი მოუტანა ამიერ კავკასიის რკინის გზას, ნამეტურ სურამს გვი-რაბიდან დაწყებული ყვირილამდე. ამის გამო მატა-რებლების მიმოსვლა შეჩერდა 3—4 თვით. ამან გამოიწვია მუშაობის შემცირება რკინის გზას სახე-ლოსნოებში და მუშების დათხოვნა სახელოსნოები-

დან, რამდენსამე ხნით. დაიკლო თუ არა წყალმა, გზის გასწორებას მიჰყევს ხელი. ახლო-მახლო მცხოვრებნი ბუზებივით მიესიენ სამუშაოს. ყოველ მხრი-დან მოაწყდა მუშა. რა ჯურის ხალხს არ ნახავდი აქ: რუსებს, სპარსელებს, ლეკებს და სხვა... გაჩაღ-და მუშაობა. 3 თვეს შემდეგ გასწორეს გზა, მატა-რებლებმა დაიწყო მიმოსვლა, მუშები დაიფანტენ. ახლა გამრაველდა ინჟინრებს და ტენიკების რიცხვი: დაიწყეს „პლანების“ აღება და „პროექტების“ შედ-გენა: ზოგან ჩხერიმელის კალაპოტის გაფართოება აღნიშნეს, ზოგან—რკინის გზაზე „ცემენტის“ კედ-ლის შემოყოლება. ეს სამუშაო გაიცა მოიჯარადრე-ბზე და გაჩაღდა ისევ მუშაობა. მოიჯარადრებათ უც-ხოელები არიან, ნამეტურ კედლების გამკეთებელნი. იმათი მუშებიც უცხოელებია, რომლებიც 2—3 მა-ნეთამდე ღებულობენ ღღეში. კლდისა და მიწის მო-მუშავე მოიჯარადრეთაგანი კი ერთი ადგილობრივი მცხოვრებია, რომელსაც უცხოელები „კონკურენ-ციას“ ვერ უწევენ, რადგან პირველს უკანასკნელებ-ზე უფრო იაფათ უჯდება მუშაობა. ამ უკანასკნელ სამუშაოზე უმეტესათ ადგილობრივი მცხოვრებლები მუშაობენ, ხანდახან კი ჩამატებიან 10—15 კაცი რუსები ან „კავკაველი“ ოსები. ამ მუშებს ქირა 40—60 კაპეკამდეა, მაგრამ ხანდახან არც იმას აძ-ლევენ: ამას შემდეგი მაგალითიდან გაიგებთ. მკათა-თვის შუა რიცხვებში მიედიოდი სადგურ წიფიდან სოფელ წიფაში და გზაზე შემდეგი სურათი ენახე: ერთ ევროპულათ ჩაცმულ კაცს, რომელიც ისე გა-მოიყურებოდა თითქმის ამბობდა: მე თქვენი ტო-ლი არ გეგონათო, შემდეგ სიტყვებს ეუბნებო-და ერთი ჩამოკონკალი მუშა: „ხაზე-ნ“, მოპეცი ჩემი ორ ღღე-ნახევრის ნამუშაერიო. მაგრამ ის, ვითომ აქ არაფერიო, ყურსაც არ იბერტყდა. ჩვენ წიფე-ლებმა თუ ვერა, „კავკაველი“ ოსებმა ხ-ამ ამოიყა-რეს ჯავრი იმ ეჭებატონზე. ეს ოსები რიცხვით 11 ნისიათ ხარჯადდენ პურს ერთ წიფელ მე-ღუქნიდან. ოთხმა იმათგანმა მუშაობა გაათავეს და ფული არ რომ მისცეს მეღუქნეს, (რადგანაც ჯერ არც თითონ მიელოთ მოიჯარადრიდან) იმან ნისიათ პური აღარ მისცა ოსებს. ორ ღღეს მოითმინეს ოსებმა შიმშილი და მესამე ღღეს კი მოიგდეს თავისი „ხა-ზენი“ სამუშაოზე და დაუშინეს ნიხების ტარება, ი-დენი სცემეს მინამ რკინის გზის მოხელე, (რომელიც კარგა შორს იყო), მოიჯარადრის ყვირილზე მოეშვე-ლებოდა თავის მუშებით. ამ საქმეზე მეორე ღღესვე ჩა-მოვიდენ წიფაში რკინის გზის ნაწილის უფროსი და ჟანდარმის კაპიტანი, რომელთაც იძულებულ ჰყვეს ის ეჭებატონი მუშები დაეკმაყოფილებოდა. პირველმა, სამი მანეთი აჩუქა მუშება. მუშებო ყოველი მხრივ

დაკმაყოფილებულნი გაუდგენ თავის გზას. ეს პირველი არ არის ამ ვაჭბარონისათვის, მაგრამ სამართლიანობა მიწვევს ვერ ასწავლეს მას. ის თანდათან ავითარებს თავის ხრიკებს.

5.

ორიოდე სიტყვა ინტელიგენციაზე.

ჩვენ მწერლობაში ბევრჯერ წარმოითქვა, რომ საქართველოს ცხოვრება ვერ აუქცევს გვერდს ისეთ ცხოვრების პირობებს, რომლებსაც ჩვენ ნათლათ ვხედავთ დასავლეთ ევროპაში; და ვერ აუქცევს კი არა, უკვე დაადგა იმ გზას, რომელიც ევროპამ კიი ხანია გაიარა. დღეს საქართველო რუსეთ-ევროპას შეცქერის და იქიდან გადმოაქვს ყველაფერი ის, რაც კი ჩვენ ძველ ცხოვრებას არღვევს—ცელის და მის მაგიერათ ახალ ნიადაგს ქმნის და ახალ ცხოვრებას ავითარებს. ეს პროცესი ჩვენ ცხოვრებას საკმაოდ დააჩინდა, და თუ ვინმე ამას ვერ ამჩნევს, ე' შეუგნებლობის ბრალია და არა სხვა რისამე.

ჩვენ ვიცით რომ რომელიმე მოვლენა ხალხში დაბადებისათნავე ვერ მიიღებს თავის სრულ ფორმას; როგორც ეს ყოველთვისაა, მას მოწინააღმდეგე უჩნდება, იმართვის ბრძოლა და ამბრძოლაში ის ნელ-ნელა იზრდება; მაგრამ ყოველივე ლტოლვილება მხოლოდ მაშინ განზარცრელდება, როცა ის სახალხლოთ გადაიქცევა. ასეთი მოვლენის წინ-და-წინ შემნიშვნელი და მისი შინაარსის გამომხატველი ხალხში ვინმე უნდა მოიპოვებოდეს; ეს ვინმე უეჭველია ხალხის გონებრივთ განვითარებულ ნაწილიდან წარმოდება, რომელიც, შენიშნავს თუ არა, გარეთ თუ შინ, შესანიშნავ რასმე, გადაცემს თავის თანამედროვეებს, აუხსნის აწინდელ მის ხასიათს და უჩვენებს მის გაგლენას და სარგებლობას. (თუ ვინმე ამას შეუძცდრათ შეასრულებს, ეს რასაკვირველია დიდი ტვირთია ადამიანისთვის. ეს ისეთი ტვირთია ხალხის ცხოვრებაში, რომ ამის დაუმახინჯებლათ შესრულება მართო რჩეულთ თუ შეუძლიათ; ასეთი რჩეულებიც მხოლოდ აღნიშნავენ მოვლენას ისე როგორათაც მათ ეს შეიგნეს, შეისწავლეს. ასეთნი ან თითონ იკვლევენ და აჩენენ რომელსამე კანონს, ან სხვისგან აღმოჩენილ კანონებს სწავლობენ, გონებით ვარჯიშდებიან და შემდეგ ხალხში შეაქვთ.) ამისთანა ხალხის ნაწილს, რომელსაც გონებით უვარჯიშნია — განვითარებულა და ხალხში ასეთი თუ ისეთი გონებრივი საზრდო შეაქვს-საზოგადოთ ინტელიგენცია ჰქვია. საზოგადოთ რომ ვთქვათ ინტელიგენცია გონებით გავარჯიშებული ხალხის ნაწილია, მაგრამ ის არ შეადგენს ერთ სულს და ერთ

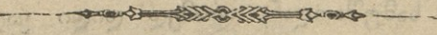
ხორცს, როგორც ვიოთ უნდა ნიშნავდეს ამ ტერმინის რალაც მისტიკური გარეგანი ფორმა. ინტელიგენცია კი ხალხის შეგნებული ერთი ნაწილია და ამით განსხვავდება გონებით გაუვარჯიშებელ ხალხისაგან, რომელშიაც ის თითონ ცხოვრობს; მაგრამ თუ სადმე ცალკე ქვეყანაში გადავიყვანთ მთლათ ერთი ქვეყნის ინტელიგენციას, იქ ვსეც ხალხი იქნება და მეტი არაფერი. თითონ ხალხი ერთგვარ პირებისაგან არ შედგება, ამის წევრები დიდათ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან როგორც მიდრეკილება — სურვილებით, ისე ინტერესებით და სოციალურ დამოკიდებულებით. ასეთი პირობების არსებობის გამო ერთ-გვარობა და თანასწორობა წაუხეკილია, არ არსებობს; თუ ეს ასეა ხალხში, ასევე უნდა იყოს ინტელიგენციაშიაც. ვსეც სხვა და სხვა მიდრეკილების პირთაგან და ინტერესის წარმომადგენლებისაგან შედგება. ამასვე სხვა და სხვა შეხედულობის მექანიზები შეადგენენ და ამიჯომაც ის ხალხის გონებრივთ განვითარებული ნაწილი კია, მაგრამ თითონ იგივე ხალხია. ასეთი ახსნა შეჰფერის მას როცა საზოგადოთ ინტელიგენციას ვახსიათებთ; მაგრამ სულ წინააღმდეგს ვხედავთ, როცა ინტელიგენციას ვანაწილებთ, და თავ-თავის ალავს ვუჩინთ. როცა ჩვენ ინტელიგენციას ასე დავანაწილებთ და თავ-თავის უჯრას მიეუჩინთ ისე როგორც ხალხი ნაწილდება თავის ინტერესებისა და სოციალური მდგომარეობის მიხედვით, მაშინ კი ცხადათ წარმოვიდგენთ მის ვინაობას; მაშინ ვიცით თუ რა შეილია ერთი ან მეორე წრის ინტელიგენცია; მაშინ თვალწინ გვიდგება ერთის ან მეორეს ხასიათი, სიკეთ-სიკლახე და ვიცით რა სურს ერთს და ან მეორეს; ვიცით ვის და რას ემსახურება. ამას შემდეგ აღარც ისეთ სიბნელეში ვიმყოფებით, როგორც სიტყვა ინტელიგენცია მთავრინა. და იმაში კი, ვინ მოთვლის ვის არ უდევს წილი! ჩვენ ვთქვით, რომ როგორც ხალხი ნაწილდება თანახმათ თავის რეალურა ინტერესებისა, ისევე ნაწილდება ინტელიგენციაც, რომელიც ხალხის ამა თუ იმ ნაწილის წარმომადგენელია (ის გამომთქმელი და დამცველია მისი მომავლინებელი ინტერესებისა). ეს ხალხის კლასებათ დაყოფა თანახმათ მიიღე კლასიურა ინტერესებისა; დაიხ, ეს ასეა და მასთან ერთათ დაყოფილია ინტელიგენციაც; ამიტომ თუ არ უვიცი სხვა ვინ ვაკვირვებს, რომ საზოგადოთ ინტელიგენციაში ძმობა-ერთობა დღემდის არ სუფევს, არას დროს არ ყოფილა ისე, როგორც არას დროს არ მომხდარა სხვა და სხვა კლასთა ინტერესების ხანგრძლივთ შეერთება.

აქედან ჩანს, რომ საზოგადოთ ინტელიგენციაში ისეთივე ბრძოლა არსებობს, როგორც ხალხის

ნაწილთა შორის და აქ რაიმე თანხმობის ძებნა თავის მტერევა, დონკინობობა უნდა იყოს. ახლო ჩვენთვის ცხადი შეიქნა, რომ საზოგადოთ ინტელიგენცია ძალიან ჭრელ-ჭრელი ნაჭრებისაგან შედგება და საჭიროა შევიტყოთ თუ ასეთ აფერადებულ ხალხში ვინ ტყუის და ვინაა მართალი: ჩვენ ვამბობთ, ის ტყუის, რომელსაც თანამედროვე ცხოვრების თვალ საჩინო ვითარება ვერ შეუვუნია და მათსადავამ ვინც ველარ იძლევა ანგარიშს თუ ეს ცხოვრება როგორ იცვლება, რა ნაირათ შეიცვლება და ან ვინ შეცვლის მას და სხ.. ასეთი კითხვების გადაჭრაში ბევრი ინტელიგენტი სასაცილო მდგომარეობაში ვარდება; რამდენათაც მას აქ შეუვუნებლობა უმასპინძლდება, იმდენათ ის საკუთარ ინტერესების გავლენის ქვეშ ჩაეარდნილა და გამხდარა თავის კლასის ვიწრო ინტერესების გამომხატველი, მხოლოთ აწმყოს აღიდებს ის, მომავალი იმისთვის არც-კი არსებობს.

როგორც სხვა წრეების ინტელიგენცია მეთაურობს თავის მომავლინებელი ინტერესების დაცვაში, ისე ეკონომიურათ დაჩაგრულებს თავისი ინიციატორები ჰყავთ, რომ მათი და თავისი ინტერესები ერთათ დაიცვან და ცხოვრებაში გაიყვანონ; ერთის ან მეორესი ინიციატივა იმდენათ ჭეშმარიტების გამომხატველი იქნება, რამდენათაც ერთა ან მეორე ახლოს იქნება მათ მომავლინებელის სურვილებთან; დიან ერთი და მეორეც ინიციატორია. ამიტომაც ხშირათ ვხვდებით ინტელიგენციის ჯგუფებს, რომელნიც გზა-დაკარგულივით დახეტიალობენ, ხალხს მისი ენა არ ესმის და მას ხალხის არა გაეგებარა; და ბოლოს ოცნებაში გადადის.

ი. ფაჩინაი.

ყარსის რკინის გზიდან. *)

ამ წერილში ჩვენ ვცდებით რამდენათმე მაინც გავაცნოთ მკითხველს მსგელოება მუშაობისა ყარსის გზაზე და აღწინოთ ზოგიერთი საკულისხმო მოვლენა, რომელსაც ამ მუშაობის დროს ვხვდებით.

*) ამ წერილის დასტამბვა უადგილობის გამო ძალიან დაგვიანდა. ზოგი შიგ მოსხეულები მოიჯარადრები უკვე დაიჭირეს და სამართალს მისცეს, როგორც მაგ. ქირთავა.

სის გზაზე და აღწინოთ ზოგიერთი საკულისხმო მოვლენა, რომელსაც ამ მუშაობის დროს ვხვდებით. ამ უკანასკნელ დრომდე ყარსის რკინის გზის აშენების საქმე მინდობილი ჰქონდათ კერძო მოიჯარადრებს, მაგრამ ამათ ოდნავაც ვერ გაამართლეს რკინის გზის მართველობის მოლოდინი: გზის გაყენა მეთის მეთათ დააგვიანეს (რადაც სამოციოდე ვერსზე გზის გაყენას სამი წელიწადი მოანდომეს); ამიტომ მათ ჩამოართვეს მინდობილი საქმე და ეს ოთხიოდე თვეა თვით ხაზინამ იკისრა ყოველივე საქმის წარმოება გზის გაყენის შესახებ. უნდა აღვიაროთ, რომ ხაზინის ხელში ბევრათ მეთა წარმატება დაეტყო მუშაობას¹⁾ და უკეთესი წეს რიგი დამყარდა შიგ. ამ მხრით ყველაზე უფრო საყურადღებო ის გარემოება ვახლავთ, რომ დღეს ყარსის რკინის გზაზე შესამჩნევათ შემცირდა და ბევრათ უფრო იშვიათი შეიქნა ის უკმაყოფილება მუშათა შორის, რომელიც კერძო „მოიჯარადრების“ დროს არამც თუ ხშირ მოვლენას შეადგენდა, არამედ მთელი თავისი ძალითაც იჩენდა ხოლმე თავს და მეთათ აფერხებდა მუშაობის წარმატებით მსგელოებას. დღეს კი-ასეთ ძლიერ უკმაყოფილებას ველარ შეამჩნევთ აქაურ მუშებს, რადგანაც დღეს ისინი აღარც მუკიდურეს შეეწრობას გრძნობენ, რომელიც მათ კერძო „მოიჯარადრებისაგან“ ჰქონდათ მიყენებულთ. ეს შეეწროება მაშინ იმაში გამოიხატებოდა, რომ მუშებს ილაჯის გაწყვეტამდი ამუშაებდენ და სამუშაო ქირას კი სისწორით და დროზე არ ამღვედენ. როგორც კი ბ. მოიჯარადრები თავის საქმეს ზარალს დაატყობდენ, მაშინვე მუშების ოფლით მოინდომებდენ ნაზარალევის ამოგებას და საქმის გასწორებას: დაიქირავებდენ აუარებელ მუშებს, დაპირებოდენ საკმაოთ მიმზიდველ ქირას და როცა მუშების გასტუმრების დრო მოვიდოდა, მაშინ კი უმტყუნებდენ თავის პირობას, რადგანაც მუშების დაპირებისამებრ გასასტუმრებლათ ფული აღარ ყოფნიდათ. დღეს ასეთი დამოკიდებულება მუშათა და დამქირავებელთ შორის ქარის მიცემის მხრით აღარ შეადგენს საზოგადო მოვლენას. დღეს ხაზინისაგან მოიჯარადრების ადგილზე დაყენებული პირები ბევრათ უკეთესი სისწორით უწმენდენ მუშებს ანგარიშს.

მაგრამ ჩვენ ვშიშობთ, მკითხველმა ჩვენი სიტყვებიდან ის დასკენა არ გამოიყვანოს, რომ დღეს ყარსის რკინის გზაზე მომუშავე ხალხის ბედს ძალიან ველარ დაჰყვავს, და ამიტომ ვისწრაჟით განვაცხა-

1) იმედი აქვთ, რომ ერთი წლის განმავლობაში სრულიად დამთავრებენ გზის აშენებას, მიუხედავთ იმისა, რომ ყარსამდე ლიანდაგი ჰქვ კიდევ რამოდე ვერსის მანძილზე დასაგები.

რედ.

ლოთ, რომ ჩვენ მხოლოდ შედარებით გვაქვს ლაპარაკი და რომ ჯერ მხოლოდ ცალი მხარეს ვეხებით მუშათა და ხაზინებს შორის არსებულ დამოკიდებულებისას. ხოლო თუ ჩვენ გავითვალისწინებთ ამ დამოკიდებულების ზნეობრივ მხარესაც, თუ ამასთანავე გავიცნობთ წერილ-წერილ „პოდრაჩიკთა“ ოინებს მუშების შესახებ, მაშინ დაერწმუნდებით, რომ აქაურ მუშების ბედს დღესაც არამც თუ ძალი დაჰყვებს, არამედ ათასი ოხერი კატაც დაჩხავის.

აქაური მუშები ჩვენ შეგვიძლია გავყოთ ორ რიგათ: პირველ რიგს უნდა მივაკუთნოთ ის მუშები, რომლებსაც პირდაპირ „ხაზინებთან“ ხაზინის რწმუნებული პირები ჰყავთ; მეორე რიგს კი ის მუშები ეკუთვნიან, რომლების პირდაპირი „ხაზინები“ წერილ-წერილი მოიჯარადრეები არიან. ხაზინის ხელში მუშაობის გადასვლამ მხოლოდ პირველ რიგის მუშები განადა წინანდელზე უფრო უზრუნველყოფილი ქირის მხრით; მეორე რიგის მუშათა მდგომარეობას კი ამ მხრით ბევრათ უფრო ნაკლებათ დაეტყო გაუმჯობესება, თუმცა მათი „ხაზინების“ წრეგადასული თავდასულობა მათ შესახებ, ცოტათ თუ ბევრათ, უკვე შეზღუდა რკინის გზის მთავრობამ სხვადასხვა ზომის შემწეობით. თუ პირველი რიგის მუშები სამუშაო ქირას სისწორით ღებულობენ, სამაგიეროთ, ვინ იცის, რამდენ დამკირებას და ზნეობრივ ტანჯვას იტანენ ისინი თავის მეუფროსეთაგან. აქ ყველა, დაწყებული „ნაჩალნიკიდან“ თვით „სტარში რაბოჩამდე“ ყველა მისი ბატონია. განსაკუთრებით არ შეგვიძლია გამოუთქმელი ზიზღით და გულის-წყრომით არ მოვიხსენოთ უკიდურესი მხეცური დამოკიდებულება მუშებთან ერთი „განათლებული“ ვაჟბატონისა, რომლის წინ აქ ყველანი თრთიან, დაწყებული უკანასკნელ მუშიდან მგონი თვით ინჟინრებამდე. ამ ვაჟბატონს (ჯერ სულ ახალგაზდას) სამაგალითოთ გაუხეპირებია და მუდამ ენაზე აკერია ყოველგვარი უცენზურო და უშეგერი სიტყვები, რომლებითაც გათათხული, მგონი, ველარც მტკვარმა გარეცხოს და ველარც კასპის ზღვამ. ეს კიდევ არაფერი. ხსენებული ვაჟბატონი სამაგალითო მოკრივეც ბძანდება და მის მძლავრ მუშტს არა ერთ მუშის ზურგზე გაუნაფარდნია ხოლმე და ზედ საშინელი ბრაგვანი გაუდენია. საბრალო მუშას კი ზურგიც საოცრათ მიუჩვევია მისი მუშტისთვის, ყურეც კიდევ — მისი უშეგერი ლანძღვა-თათხისთვის.

ახლა გადავხედოთ მეორე რიგის მუშათა ბანაკს. აქ ხშირათ ჰხედავთ ასეთ ამბებს. ერთკვით, ერთმა მოიჯარადრემ რაიმე სამუშაო აიღო, რომლის ასრულებისათვის მას განსაზღვრულ სასყიდელს, მაგ. 3000 მანათს, დაჰპირდნენ. გამოჩნდა მეორე მოიჯარადრე (ამათი სახელი კი აქ ლეგიონია) და მოუ-

რიგდა პირველს: შენ სამუშაოს მე ავასრულებ და შენგან ორი ათას მანათს ავიღებო. შესაძლებელია ამ მეორემ იგივე სამუშაო მესამეს გადასცეს კიდევ უფრო დაკლებული სასყიდლით, მაგრამ ჩვენ მეორეზე შევიჩრდეთ. როცა ის რაიმე სამუშაოს ასრულებას კისრულობს, რასაკვირველია, იოტის ოდენა შრომასაც არ ხარჯავს თავისას მის ასასრულებლათ. მთელი მისი შრომა აქ ამაში გამოიხატება, რომ მუშებს ქირაობს და აყენებს სამუშაოზე. მისგან აღებულ სამუშაოს მთლათ-ერთიანათ ეს მუშები ასრულებენ, სასყიდლიდან ერთი მესამედი კი მაინც ხელ უხლებლათ ჩიება პატრონის ჯიბეში, ასე რომ 3000 მანათიდან მუშაობის ასასრულებლათ იგი მხოლოდ 2000 მან. ხარჯავს, 1000 მანათს-კი თვითონ ისაკუთრებს — ни за что, ни про что-ო, რომ იტყვიან. როგორ ახერხებს იგი ამას? სულ ადვილათ, მუშებს მეტს ამუშავენს, ქირას კი ნაკლებს მისცემს. მორჩა და გათავდა! ახლა წარმოიდგინეთ, რა ქირა უნდა მისცეს მუშებს მეორე მოიჯარადრემ, რომელიც იმავე სამუშაოს ასრულებას ერთი მესამედით დაკლებულ ფასათ (2000 მანათათ) ჰკისრულობს. იქნება გაიკვიროთ, მერე და თვით მუშები როგორღა ჰყიდიან თავის შრომას ასე იაფათო. გაიხსენეთ ის სამკედრო-სასიცოცლხო კონკურენცია მუშათა შორის, რომელიც ზემოთ აღენიშნეთ, და დარწმუნდებით, რომ აქ საკვირველი არა არისრა; აი ამ კონკურენციით საგანგებოთ სარგებლობენ ბ. ბ. მოიჯარადრენი და ამღვრეულ წყალში აუარება თევზს იჭერენ. ამ მხრით ჩემი განსაკუთრებული ყურადღება აქ ერთმა ქართველმა მოიჯარადრემ მიიქცია; ეს აქ ერთათ ერთი ქართველი მოიჯარადრეა, ყველა სხვა „პოდრაჩიკ-რიაღიკები“ უცხო ტომებს ეკუთვნიან: ზოგი თათარია, ზოგი რუსი ზოგი გერმანელი და სხე... ამან აქ ერთი კლდის გათხრა იკისრა, მაგრამ ანგარიშიში მოტყუვდა, რადგანაც კლდემ იმდენი მუშაობა მოინდომა, რამდენსაც დაპირებული სასყიდელი სრულიადაც ვერ აუვიდოდა. ასე რომ შესაძლებელი იყო არამც თუ არაერთარი მოგება აღარ დარჩინოდა მას ამ სამუშაოდან, არამედ დიდი ვალიც დაწოლოდა კასრათ. მაგრამ მან მალე მიავნო საქმის გასასწორებელ საშუალებას. დაიქირავა და მიახვია კლდეს ურიცხვი მუშა-ხალხი, კლდის გათხრის საქმე წარმატებით წავიდა. მაგრამ აი მოახწია მუშების გასტუმრების დრომ. აქ-კი ბ. მოიჯარადრემ ველარ გამოიჩინა თავი თუმცა თავგამოდებით არწმუნებდა მუშებს: თქვენ იმიტომ დაგიქირავეთ, რომ ჩემი მიწის შეიღები ხართ და თქვენთვის სხვაზე უფრო მე, ქართველ კაცს, შემტკივა გულიო. (ის-კი არა თუ—უფრო ადვილათ მენდობით და ტყავსაც უფრო ადვილათ გაგაძრობთო)

გარდა იმისა, რომ ამ ვაჟბატონმა პირდაპირ დაუკლო მუშებს დაპირებული ქირა, ამასთანავე მეორე საშუალებაც მოიშველია იმავე მიზნისთვის...

...ჩვენ შეგვიძლია ათასი ასეთი და ამაზე კიდევ უარესი ფაქტი ვაუწყოთ მკითხველს ყარსის რკინის გზიდან, მაგრამ წერილი ისეც გაგვიჭიანურდა...

ჯაქონტინი.

* * *

დედასა მტკისას, ყოჩანო,
შენ ჩემი ღემით სძებოდე,
წახვიდე, ჭკლას იბანო,
მადლა, მუნახე სჯდებოდე!
ხადხუკი.

მობილო, კარი გააღე,
მისტუმრე ერთი ღამითა,
შემშლილი ცალკე სიცივე...
ცაც მოიღრუბლა შავითა!
გააღე, ღმერთი გიშველის,
შენი ცოლშვილის ღხენასა,
ნაწლევი ნაწლევის მიმიკრა,
ველარ ვატოკებ ენასა!
— ვინა ხარ, სადაური ხარ,
რადროს მოგვადექ კარზედა?
მხარ მარჯენიე გადაუხვიე
და მანდე გახვალ გზაზედა.
— წიოდელი ვარ, სოფლიდან
ქალაქში მივეშურები,
ვიცი, უდროვით გაწუნებ,
ძმობას, ნუ დამემღურები.
ბეჯითათ, დიდი გზა არი,
საგძალი შემომილია,
იქნება მიცნობ, აქეთკენ
მე ბევრჯელ გამომივლია.
ერთ წელსაც ზემო სოფელში,
თქვენ ღვდელს ვუმკიდი ყანასა,
ახლა კი სამუშაოზე
მივეშურები ქალაქსა.
საგძალი შემამელია
სიცივემ სისხლი გაყინა...
— რას ამბობ, რასა, აქ ამდროს

ნეტა რამ შემოგაყვირა!
ქალაქში მიხვალ, ვინ გიჭერს,
იკერ გზა, ოხერ ტალი!

სტუმარი კარებს მოშორდა,
მუხლი არ ემორჩილება,
„ეჰა ჩანს ღმერთმა ამაღამ
ჩემი დალუპვა ინება“!
თქვა და იქავე მუნას ქვეშ
დაეშვა თავის გულითა,
და გულში ბევრი ინატრა
სიკედლილი მაგარ სუნდითა.

თოვს... ქარი ეტრქვის გაღმა მთას,
გამოღმა მუხა ტკრცალეგს,
თოვლი ცას ატაცებული
იმის ქოჩორზე ტრიალებს;
მირბი-მარბიან ღრუბელნი,
ქარი უკან სდევს ფრალეგს,
ხან ვარსკვლავთ შვალეგავეგს,
ხან მთვარეს დისკოს მიაღვეს.
ხან კი ჩაკვდება, თითქოს გმირს
ბრძოლის ველს დაეძინაო,
ან სატრფოს მკერდზე დალილიმა
იპოვა მყუდრო ბინაო;
ჩაკვდება უცებ, და ცაზე
ღრუბელი დგება ყალხზედა,
ამდროს დარცხენით გუშავი
გაიყურება გზაზედა.
არსით ხმა, მხოლოთ მუხა კი
თავს აქნევს აქეთ იქითა,
თითქოს დასტირის ვილაცას,
სავსეა შავი ფიქრითა...

ი. კვლაშვილი.

გერმანიის ამბები

აგრაკიების ჭაპან-წყევტა.

ძალიან ჭაპან-წყევტაში არიან აქაური აგრაკიები! „გვიშველეთ! — შეტირიან ისინი მთავრობას — გვიშველეთ, სამშობლო იღუპება. შევერთდეთ, დავიცვათ ნაციონალური შრომა. ჩქარა, ახლა, თორემ შემდეგ გვიან იქნება, სამშობლო უფსკრულსაკენ მიექანება“...

ასე რიზიანი სიტყვებით გაჰკივიან გერმანელი აგრაარები. რა ამბავა, რა უბედურება ეწვია გერმანიას? ვიკითხოთ: ვინ არიან ეს სამშობლოს გულშემატკივარნი და პატრიოტული გრძნობით გამსჭვალულნი? ესენი გახლავთ გერმანიის ბრწყინვალე — კეთილშობილი წოდება, თავადი და აზნაურები. ყველა ესენი მემამულენი არიან. ზოგ მათგანს ბევრი მამულეები აქვს, ზოგს ცოტა, მხოლოდ ყველას კი ყველა ამათ ცხოვრების სახსარს და მოქმედების საზღვრს მამული შეადგენს. მამულით ცოცხლობენ და მამულით სულდგმულობენ აგრაარები. უჭირს მამულს — უჭირთ მაშინ აგრაარებსაც, იღუპება მაშინ სამშობლოც, იმარჯვებს მტერი. ვინაა ეს მტერი? ეს არის „ვიგინდარა“ ბურჟუაზია, ფულით ჯიბე სქეული ვაჭარ-მწარმოებელი, რომელიც, აგრაარების სიტყვით, არც თესს, არც მკის, მარა ფულს კი ყოველთვის იგებს და იგებს. ეს არის პატრიოტულ გრძნობას მოკლებული, ოქროს თაყუანის მცემელი ბურჟუაზია, რომელსაც სამშობლოს დაღუპვა არ აწუხებს და არ აღარღიანებს. ჰკა მაგასაო, გაიძნობდნენ აქამდის აგრაარები. „შევერთდეთ, დაეძობილდეთო,“ შეთხოვენ დღეს იგივე აგრაარები ამ „ვიგინდარა“ ბურჟუაზიას. რა მოხდა, რამ გამოიწვია ეს შეკავშირების სურვილი? უნდა ავხსნათ.

როგორც ვთქვით, აგრაარების არსებობის ნიჲადაგი მამულია და მამულის დამუშავება — მათი მოქმედება. მაშასადამე, აგრაარობა იგივე მეურნეობაა. ეს არის პურის თესვა მომკა, ვაზის და ხეხილის გაშენება, ბოსტნეულობის მოყვანა, ცხერის, ქათმის და საზოგადოთ საკლავის გაშენება-გამრავლება, კვერცხების მოვლა-შენახვა, ცხერის ვაკრეჭა და მატყლის მოგროვება, ძროხის წველა, ყველის კეთება და სხვ. ყველა ეს საქმეები მეურნეს ხელობაა.

მხოლოდ მეურნეს მოქმედება მარტო ამით არ სრულდება. სამეურნეო ნაწარმოებს ახლანდელ დროში გასაღება ეჭირება, ბაზარზე გატანა და იქ გაყიდვა უნდა. მეურნე ძველებურათ თვისი ნაწარმოებით როდი ცხოვრობს. ევროპაში და კერძოდ გერმანიაში ყოველი ნაწარმოები საქონლის სახეს იღებს და ბაზარზე გადის. ამ ბაზარზე გასვლის მიზანი კი გაყიდვაა, საქონლის გასაღება და იმის მაგიერათ ფულის მიღება. მაშასადამე, აქ მწარმოებელი მყიდველს ეძებს, ნაწარმოები — ფულს. ფული ის თილისმია, რომელთანაც ყველაფერი მიიღტვის. მეურნეც თვისი ნაწარმოებით ამ ფულთან მიდის. მაგრამ რახან ფული და ბაზარი ბურჟუაზიის ხელშია, მეურნეს ბურჟუაზიასთან შეტაკება აუცილებელი ხდება. მეურნეს უნდა ძვირათ გაჰყიდოს, ვაჭარი კი სიიფეს მიდევს და იაფ საქონელს ეძებს. ცხადია, აქ მეურნე ვაჭარს და

მამული ფულს უმორჩილდება. თუ ნაწარმოები ვერ გასაღდა, მან ფულის სახე არ მიიღო, ისე იგი პატრონისთვის ყოველათ მოუხმარელი და სრულიად უსარგებლოა. ფული კი პატრონისთვის ასე არაა. ფულს ყველგან მიიღებენ, მას, თუ შეიძლება ასე ვთქვათ, ყველგან ბაზარი აქვს, ყველგან გზა გახსნილი აქვს. აძვირებს მეურნე თვის ნაწარმოებს და ვაჭარი მაშინ საქონელს გარეთ ეძებს, — ამერიკაში, ავსტრალიაში, ჩინეთში და სხვაგან. საცა უფრო იაფია, ისიც იქ მიზრის დი იქ იძენს საქონელს. და, ა, გერმანელი აგრაარების ცდა, იერიშიც იმაზე მიტანოლი, რომ შინაური ბაზარი მხოლოდ მათ ნაწარმოებს დაუნარჩუნონ და უცხო ქვეყნების სამეურნეო ნაწარმოები აქედან გააძევიონ. ამის შესასრულებლათ საკმარისია სადამოქრო ბაჟის აწვეა და ამგვარათ გარედან შემოტანილი საქონლის დაძვირება. ამაში დიდი დანხარების გაწვევა მთავრობას შეუძლია. აგრაარებს ამ მხრით ბედი უღიმის. მთავრობა მათი მომხრეა. შინაური საქმეების მინისტრი, გრაფი პოზნალოვსკი, აგრაარების ინტერესებს თავ გამოდებით იცავს.

მარა გერმანიაში ასეთი მიზნისთვის მარტო მთავრობის დამეგობრება საკმარისი არაა. რომ მთავრობამ აგრაარებს სასარგებლო კანონ პროექტი შეიმუშავოს, ეს დასამტკიცებლათ რეისსტაგში უნდა შემოვიდეს, აქ კი საქმის ასე თუ ისე გადაწყვეტა პარტიათა უმრავლეს ბაზე ჰკიდია. ამისთვის აგრაარებს ბურჟუაზიულ პარტიებთან დამეგობრება და დამობილება უნდა ეძიათ. ეძიეს კიდევ და ამან მთლათ უნაყოფოთ არ ჩაუარათ. ამ ორიოდ კერის წინეთ გამოვიდა აგრაარების პროკლამაცია, რომელზედაც აგრაარებს გარდა ზოგიერთ ლიბერალებსაც მოუწერიათ ხელი. ეს არის საარჩევნო პროკლამაცია, რომელშიაც აგრაარები მათთვის სასარგებლო დებუტების არჩევას ურჩევენ ხალხს. იმ აზრს, რომელიც პროკლამაციაშია გატარებული, ისინი „sammelpolitik“-ს ეძახიან ე. ი. შეერთებულ პოლიტიკას. რაში გამოიხატება ეს პოლიტიკა, ამას პროკლამაცია ძალიან ბუნდოვანათ ამბობს, მარა იმდენათ ნათლათ მაინც კი, რომ მიხედვრა შეიძლება.

ახლანდელი რეისსტაგი წელს დათხოვნილი იქნება. ახალი არჩევანები იენისში უნდა მოხდეს. ეს ახლად შემდგარი რეისსტაგი ნ წელიწადს იცოცხლებს, თუ ბუნებრივათ სიკვდილი დააცადეს და უდროვოთ არ მოუსპეს სიცოცხლე. მაშასადამე, წელს არჩეული რეისსტაგი 1898 წლამდე ხალხის წარმომადგენელი იქნება. სწორეთ ამ წელში უთავდება ვადა იმ სავაჭრო ხელშეკრულებებს, რომლებიც აქვს გერმანიას რუსეთთან, ბელგია-იტალიასთან, ავსტრო-ვენგრიასთან, შვეიცარიასა და რუმინია-სერბი-

ასთან. არსებული ხელშეკრულებებით აგრარები უკმაყოფილონი არიან. ჩვენი ინტერესები დაცული არაა და ამიტომ მიუტრეობა ამ ჭამათ სიკვდილს ებრძვისო. რომ ის სიცოცხლის და აყვავების გზას დაადგეს, აუცილებლათ საჭიროა, 1898 წელში ისეთი ხელშეკრულება დაეკიდროთ სხვა სახელმწიფოებთან, რომელიც ჩვენი ინტერესების დამცველი იქნებაო. ეს დაცვა კი იმით შეიძლება, რომ ხსენებულ წელში სადამოქონო ბაჟი ძალიან აწეულ იქმნეს და ამით აგრარიერების ნაწარმოებს შინ ფასი მოემატოს. პროკლამაციაზე ხელის მომწერნი აცხადებენ რომ ისინი ისეთი კანდიდატების შოვნას ცდილობენ, რომელნიც ამ აზრის თანახმა არიან და მომავალ რეინსტაგში გერმანიის ეკონომიურ კარჩაკეტილობისთვის თავგამოდებით იღვაწებენ.

ეს არის აგრარიერების იმედი, ლტოლვილება და სასოება. ისინი ოცნებობენ, რომ ერთ დღეს მათაც ოქროს დრო დაუდგებათ და ჯიბეები გაუსქელდებათ. ეს კი მეორე ხარისხოვანი საკითხია, თუ ვისი ოფლით უნდა მოხდეს ეს ჯიბის გასქელება. სადამოქონო ბაჟის აწევას უნდა მოჰყვეს პურის, ხორცის და სხვა ხალხის საკვები მასალის გაძვირება. მაშასადამე, აგრარიერების ჯიბეს ხალხის ჯიბე და კუჭი უნდა ენაცვალოს. ხალხმა პური ძვირათ უნდა იყიდოს, რომ აგრარიერი გაამდიდროს, რახან პური უპირველესი მოთხოვნილების საგანია ადამიანისთვის, ცხადია, მუშა ხალხმა, თუ აგრარიერის ოცნება ერთ დღეს განხორციელდა, ყოველგვარ სხვა მოთხოვნილებებზე ხელი უნდა აიღოს, რომ მამასისხლათ გამხდარი პურის ყიდვა და ნახევრათ გაძღობა შეიძლოს. ასეთ პოლიტიკას აგრარიერი ნაციონალურ პოლიტიკას ეძახიან და ხალხის გაყვლიფას პატრიოტობათ თვლიან.

ყველა ეს ცხადია, ცხადზე უფრო ცხადი. გერმანიის აზნაურობა ფულის ძებნაშია, გამდიდრება უნდა. ან კი ეს რა დასაძრახისია: აბა ვის არ უნდა გამდიდრება; ვინ არ იცავს თავის ინტერესებს, ვინ არის თავის მტერი! მხოლოდ ეს ვიკითხოთ: როგორ შეთანხმდა ბურჟუაზიის და აგრარიერების ინტერესები? ნუ თუ გერმანიის ბურჟუაზიაც ეკონომიურ კარჩაკეტილობას ცდილობს და მას მსოფლიო ბაზართან დამოკიდებულება არა აქვს?

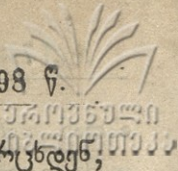
აქვს, როგორ არა აქვს. მაგრამ სახეში უნდა ვიქონიოთ, რომ აქაურ წარმოებაში ათასი სხვა და სხვა ხაზრი დარგია. მათში არის ისეთი დარგები, რომლებსაც გარეშე ბაზარზე ფეხი ვერ მოუკიდებია და მხოლოდ შინაური ბაზრით საზრდოობს. რასაკვირველია, ის კაპიტალისტები, რომელნიც ასეთ წარმოებაში არიან ჩაბმულნი, გერმანიის სხვა ქვეყნებთან

ბიდან ეკონომიურათ განცალკევებას სიამოვნებით მოელოიან და აგრარიერსაც უერთდებიან. სადამოქონო ლობის ამართვა მათთვის ორივესთვის სასარგებლო და ჯიბის გამსქელებელია.

მაგრამ საზოგადოთ გერმანიის მრეწველობას ასე შინაური ხასიათი როდი აქვს. გერმანია ამ ჭამათ მსოფლიო ბაზარზე ინგლისს უწევს მეტოქობას, მისი ეკონომიურათ წინ სვლა მტკაცთ შეკავშირებულია მსოფლიო ბაზართან. ამ ბაზრიდან მისი მოშორება მთელი სახელმწიფოს ეკონომიური ცხოვრების დანგრევას და დაფუშვას ნიშნავს. გერმანია იმდენ საქონელს აწარმოებს, რომ მას შინაური ბაზარი არ ჰყოფნის და იგი სხვა გარეშე ხალხებთან ეწევა ვაჭრობას. ამიტომ საზღვარზე კედლის ამართვა და სხვა ქვეყნებისგან მოწყვეტა გერმანიის ბურჟუაზიის უმრავლესობისთვის სრულიად სასურველი და სანატრელი არაა. წინააღმდეგ, ის ვაჭრობის თავისუფლების მომხრეა.

შეიძლება იფიქროს მკითხველმა: მთავრობამ რომ სამეურნეო და სხვა და სხვა შინაურ ბაზარზე მინდობილი ნაწარმოები დაიცვას, რომ მან ამ მიზნისთვის სხვა სახელმწიფოებთან შემოსულ საქონელს ბაჟი მოუმატოს, ამით მთელი ხალხის ნაწარმოებს რა დაუშავდებაო. ასეთი ფიქრი კი ძალიან შეცდომა იქნება. დაუშავდება კი არა, მეტიც შოუფა, ეთქვით გერმანიაში რუსეთთან შემოსულ პურზე დიდი ბაჟი დაადგეს. ამ ნაირათ პურის ფასიც აიწევს. აგრარიერები შოკებას ჩაჯიბენ. ამ დროს კი მუშა ხალხს, პურის სიძვირის გამო, ცხოვრება გაუძვირდება. მუშა ხალხის ცხოვრების გაძვირებას უნდა მოჰყვეს ცოტათი მაინც სამუშაო ქირის აწევა. ქირის აწევა კი კაპიტალისტებისთვის სრულიად სასურველი არაა. ეს კიდევ წერილმანი. თავი საქმე შემდეგია: რახან გერმანია რუსეთის პურს თავის ბაზარს დაუბურავს, ცხადია, რუსეთიც სამაგიეროს გადუხდის და გერმანიიდან რუსეთში შესატან საქონელს კიდევ უფრო დიდ ბაჟს დაადგებს. აგრარიერსაც ეს სადამოქონო ბრძოლა წყურიათ, რადგან ამით მხოლოდ ისინი სარგებლობენ. მაგრამ ბურჟუაზია ისე ტუტუცი როდია, რომ მანაც თავისი სარგებლობა არ იცოდეს. და, აი, ის ეკონომიურ კარჩაკეტილობას ეწინააღმდეგება და ეწინააღმდეგება ამ დროს აგრარიერსაც.

„შეერთებულ პოლიტიკასთა“ პროკლამაციის პასუხათ მოწინავე ლიბერალებმა კონტრ-პროკლამაცია გამოსცეს. აქ ესენი კრიტიკის დარჯაკში ატარებენ აგრარიერების ოცნებებს და მათ რეაქციონურ მისწრაფებას. იბრძვიან და თავის მომხრეებს აგროვებენ, პროკლამაციაზე ხელს აწერიებენ და შემდეგ ამას ხალხში ავრცელებენ პროპაგანდისთვის.

ასე არეულ-ღარეულია და დახლართული საზოგადოების სხვა და სხვა კლასთა ინტერესები. რაც ერთს აბედნიერებს, ის მეორეს სამარეს უთხრის, რაც მეორეს ამდიდრებს, ის პირველს აკოტრებს, და რაც ერთსაც და მეორესაც ჯიბეს უსქელებს, ის შესამეს არას შევლის და მას მუდამ სიღარიბეში ტოვებს. თითოეული მათგანი იბრძვის, თავის ინტერესებს იცავს. ამ ბრძოლის შედეგათ გამოდის ის, რასაც სოციალური ცხოვრება ჰქვია, ასეთი თუ ისეთი ელფერის და ხასიათის.

აგრარიზმის და ბურჟუაზიის ბრძოლა მართლაც პროკლამაციებით არ დასრულებულა. ეს ანტაგონიზმი და ამით გამოწვეული შეტაკება რეინსტაგის ერთ კრებაზედაც გამოაშკარავდა. მარტის თერთმეტს რეინსტაგი Nordentsche Lloyd-ის საზოგადოებისთვის ხაზინიდან დახმარების მიცემაზე კამათობდა. ეს გემების პატრონი საზოგადოებაა. მსჯელობა იყო იმაზე, რომ ხსენებულ საზოგადოებას კიანო-ჩაოსა და გერმანიის შუა სასარტულთ გემები დაენიშნა და სახელმწიფოსაც ერთ მილიონ ნახევარი დახმარება აღმოეჩინა. ამ შემთხვევით ცენტრს ერთმა დეპუტატმა ისარგებლა და აგრარიზმისთვის სასარგებლო წინადადება შეიტანა. მისი რჩევით, Lloyd-ის გემებს უნდა აეკრძალოს, მგზავრობიდან უკან დაბრუნებისას რომ მათ შემოიტანონ ევროპის რაზდენიმე მაღაზიებში პური, ხორცი და შრატისაგან გაკეთებული ნივთიერებანი (Molkereiprodukte). ეს, რასაკვირველია, აგრარიზმისთვის ცხონებაა. კონკურენცია აკლდებათ და, მასადამე, საკუთარ ხორცს და პურს უფრო ძვირათ გაჰყიდიან. ასეთი წინადადებით აგრარიზმი წათამამდენ და კიდევ უფრო მეტი მოინდომეს. კონსერვატორმა დეპუტატმა, ლევეცოვმა, პურის და ხორცის აკრძალვას მატყლიც მიუმატა, — ეს გემები ავსტრალიიდან მატყლსაც ნუ შემოიტანენ, რადგან იქაური მატყლი შინაურს კონკურენციას უწევსო. აქ კი აივსო ლიბერალთა მოთმინების ფიალა. რეინსტაგის უმრავლესობა აგრარიზმის წინააღმდეგ აიმართა. თვით გრაფი პოზნდოვსკი, ეს აგრარიზმის მფარველი მინისტრი, იძულებული შეიქნა თავის თანამოაზრეთა ასე გადაჭარბებული მოთხოვნისგან უარ ეყო და დაეგმო. კამათიდან გამოირკვა, რომ გერმანიას შინაური მატყლი არ ჰყოფნის და გერმანიის საქსოვ ფაბრიკებში წლიურათ 170 ათასი ტონი საზღვარ გარეთის მატყლი იხარჯება. ამ მატყლის შემოტანის აკრძალვით ან გაძნელებით, რასაკვირველია, საქსოვ ფაბრიკების პატრონებმა უნდა იზარალონ. ამიტომ ადგილი გასაგებია ლიბერალების აღშფოთება და მათი უზომო რისხვა. ისინი შეუფრთდენ სხვა პარტიებს და უკუ აგდეს აგრარიზმის „თავნდური“ წინადადება.

თუმცა რეინსტაგში აგრარიზმი დამარცხდნენ, მაგრამ ისინი მაინც იმედს არ ჰკარგვენ და სასოებით მომავლისკენ გაიყურებიან. თავის მხრით ბურჟუაზიული პარტიებიც ასეთ იმედებში არიან. თითოეული მათგანი იმედობს, რომ მომავალ რეინსტაგში მას მეტი ძალა ექნება. ამისთვის საარჩევნო სამზადისი, ბრძოლა, პროპაგანდა-აგიტაცია უკვე დაწყებულია. ამ ბრძოლაში ყველა პარტიები ხალხის სახელით მოქმედობენ, ყველას პირზე ხალხის ინტერესები აკერია, ყველას საერთო რეკლამა „ხალხი“ გამხდარა.

რას შერება ამ დროს თვით ხალხი, რას შერება მუშა ხალხის პარტია? რასაკვირველია, იბრძვის ესეც. მხოლოდ ეს ებრძვის არა მარტო ერთ რომელიმე პარტიას, არამედ მთელ საზოგადოებრივ წესწყობილებას. მისი მტერი მთელი თანამედროვე სისტემაა მუშა ხალხიც ამ სისტემას ებრძვის და მისი დანგრევა წყურია. და აი, აქ მოსისხლე მტერი — აგრარიზმი და ბურჟუაზია — ერთათ გროვდებიან, ერთმანეთს უკავშირდებიან და საერთო მტერს შეერთებული ძალით იგერებენ და ებრძვიან. შემდეგ წერილში ამ ბრძოლაზედაც ვიტყვით ორიოდ სიტყვას.

ფ. მატკოშვილი.

ქ რ ო ნ ი კ ა

(რ უ ს ე თ ი.)

(დასასრული) *)

სწორეთ ამ საგანზე ამ სამი კვირის წინეთ წაკითხულ იქნა პეტერბურგში სამიმპერატორო თავისუფალ ეკონომიურ საზოგადოების სხდომაზე მეტათ საინტერესო მოხსენება ბ. განეიზენკის მიერ შემდეგი სათაურით: „დღევანდელი წესი გადასახადის ალებისა, რაგონც ერთი მიზეზთაგანი, რამელიც აბრკალებს გლეხ-გაძრების მეურნეობის განვითარებას“. ავტორის სიტყვით, „ის მასალები, რომლებიც შეგროვილია ოფიციალური გამოკვლევის საშუალებით და რომლებიც მოკლეთ, in extenso, მის მოხსენებაშია მოყვანილი, ამტკიცებენ: 1) დღევანდელი წესი გლეხკაცობიდან გადასახადის ალებისა ძლიერ მავნებლათ მოქმედებს გლეხ-კაცობის მეურნეობაზე. 2) ის ზომები, რომლებსაც ხმარობენ გადასახადის ალების დროს, ეწინააღმდეგებიან კანონს და აშკარა თვითნებობას მოასწავებენ. 3) ეს ზომები რყენიან კანონ-

*) იხ. „კვლევი“ № 15

ნიერების მცნებას ხალხში და იწვევენ მასში პროტესტს, რისთვისაც საჭირო ხდება სამხედრო ძალის ხმარება. 4) ისინი მიმართულია არა მარტო ქონებაზე, არამედ გადამხდელის პიროვნებაზედაც. 6) ეს ზომები არ ლებულობენ მხედველობაში დავალიანების მიზეზებს. 8) რეპრესიული ზომები, რომლებსაც ხმარობენ გადასახადის აღების დროს, იწვევენ ნაწარმოების ძალდატანებით გაყიდვას, ძალდატანებით სესხის აღებას მოვანშეობიდან, სამუშაო ძალის ძალდატანებით გაყიდვას და სხ. 9) მხოლოდ ძირითად ცვლილებას შეუძლია მოსპოს ასეთი უკუღმართობა. ამ საგნის შესახებ მსჯელობაში მონაწილეობა მიიღეს: ანენსკიმ, ხოდსკიმ, სტრუვემ, საზანოვმა, ეორონცოვმა, არსენიევმა, ლოზანსკიმ, კულიაბკო-კორეცკიმ და სხვებმა. სხდომაზე გამოიჩინა შემდეგი ფაქტი: გადასახადის აღების დროს ხშირათ ხმარობენ ისეთ ზომებს, რომლებსაც კანონმდებლობაში არავითარი საფუძველი არა აქვს, მაგრამ რომლების ხმარება ზოგიერთ ადგილებში სავალდებულოა, წინაღმდეგ შემთხვევაში სოფლის მოხელეთ სასჯელიც კი მოეღოს; ამას გარდა ალაგ-ალაგ შემოღებულია, რომ ეინც უფრო კარგათ გამოგლეკს მცხოვრებლებს „ნედლიმკებს“, იმას ჯილდოც მოეღოს. ამ ზომებთა შორის „როზგებით“ დასჯას პირველი ალაგი უჭირავს. ამიტომ რა თქმა უნდა კრებაში ერთხმათ გადაწყვიტა იშუამდგომლოს სადაც ჯერ არს ასეთი ზომის სრულიად აღკვეთის თაობაზე. ხოლო რაც შეეხება გადასახადის სისტემის ძირიანათ შეცვლას, ამისთვის „თავისუფალ ეკონომიურმა საზოგადოებამ“ აირჩია ცალკე კომისია. უნდა აღინიშნოთ, რომ „თავისუფალი ეკონომიური საზოგადოება“ არის ერთი მეტათ გულმტკივნეული საზოგადოებრივი დაწესებულება. ხსენებული მოხსენების ავტორი ბ. ვანეიზერი, სხვათა შორის, ამბობს, რომ „რუსეთის საზოგადოება ეწერგიულათ არ აცხადებს თავის საჭიროებას იმ საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა პირით, რომლებიც ამისათვის კანონით არიან მოწოდებულნი, რომელთათვის ეს პირდაპირ მოვალეობას და კანონიერ უფლებას შეადგენს“. მაგრამ ბ. ვანეიზერის ასეთ საყვედურს საფუძველი ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მთელ რუსეთის საზოგადოებას მივიღებთ, როგორც ერთგულ და განუყოფელ მასას. მეორე მხრით დღეს ყველასათვის ცხადია, რომ რუსეთის საზოგადოება, როგორც სხვა ყოველივე თანამედროვე საზოგადოება, დაყოფილია სხვა-და-სხვა ერთი მეორეს მოწინააღმდეგე ნაწილებათ, კლასებათ, რომელთა ინტერესებთა ერთი მეორეს ეწინააღმდეგებიან. ცხოვრებაში დღეს ამ კლასებს სხვა-და-სხვა ძალა და გავლენა აქვთ.

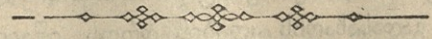
ავილოთ, მაგ., თავად-აზნაურთა და დღეს რუსეთის რეაქციონულ ჟურნალ-გაზეთობაში „სათავად-აზნაურო საკითხის შესახებ თითქმის მთელი ლიტერატურაა შექმნილი. ამ საგანს არჩევენ ჟურნალ-გაზეთებში, ცალკე ბროშურებში და წიგნაკებში. ყველა ამის მიზანი ის არის, რომ დაიცვას თავად-აზნაურთა განადგურებისაგან, რომლის გზაზედაც დააყენა ის საკლებო რეფორმებმა. ამისთვის ადგენენ სხვა და სხვა პროექტებს და თხოულობენ თავად-აზნაურობისთვის სრულიად განსაკუთრებით უფლებებს და უპირატესობას. ზომები, რომლებიც განახორციელებენ თავად-აზნაურობის წადილს, მდგომარეობენ შემდეგში: 1) რუსეთის თავად-აზნაურობას უნდა მიენიჭოს განსაკუთრებითი პოლიტიკური უფლებები რეპრესიული სახელმწიფო ცხოვრებაში და 2) მიენიჭოს აგრეთვე უფლებანი და უპირატეობანი ქონებრივი მხრით ამ უკანასკნელ უპირატესობის შესახებ გაზ. „მოსკ. უწყებებმა“ დაბეჭდა მთელი პროექტი. აი, სხვათა შორის, რა არის ნათქვამი ამ პროექტში: 1) სათავად-აზნაურო მიწების სხვა წოდების ხელში გადასვლის აკრძალვა. 2) სათავად-აზნაურო მამულების დაუყოფელობა. 3) თავისუფალი გადასვლა სათავად-აზნაურო მამულებისა კერძო ბანკებიდან სათავად-აზნაურო ბანკებში. 4) სათავად აზნაურო ბანკში გადასახადის შეტანის შემცირება. 5) სათავად-აზნაურო მამულების ტორგში გაყიდვის უზრუნველყოფა, 7) ფაბრიკების და ქარხნების დაარსება თავად-აზნაურობის მეურნეობის ნაწარმოებთა შესამუშავებლათ. 8) თავად-აზნაურობის გავლენის გაფართოება „ზემსტვოში“ (ერობა), 12, გუბერნატორებათ და ეიცე-გუბერნატორებათ მხოლოდ თავად-აზნაურობის წარმომადგენლების დანიშვნა და სხვა. ერთი სიტყვით ამ პროექტის ავტორი გადაჭრით თხოულობს სათავად-აზნაურო სახელმწიფოს დაარსებას. მაგრამ ყველამ უწყის, რომ დღეს ასეთი ოცნება ყოველად უსაუფლო და უნიადგოა. თავად-აზნაურობის ასეთი ფანტასტიკური მიდრეკილება კრიტიკულათ განიხილა ამას წინეთ ბ-ნმა ევრეინოვმა თავის ბროშურაში „წარსული და დღევანდელი მნიშვნელობა რუსეთის თავად-აზნაურობისა“, რომელშიაც იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ თავად აზნაურობას არავითარი განსაკუთრებითი პოლიტიკური და ქონებრივი უპირატესობა არ უნდა მიენიჭოსო. „სახელმწიფოს ნამდვილი ინტერესები თხოულობენ იმ პირობების მოსპობას, რომლებიც უფლების გარეშე ტოვებენ რუსეთის მკვიდრთა ცხრა-მეათედსო“.

მაგრამ თუ ასეთ ფანტასტიკურ ოცნებებს ეძლევა „ისტორიული“ წოდება, სრულებით ასე არ იქცევა ის კლასი, რომელსაც ყამთა ვითარებამ არკუნა

ნამდვილი მოწინავე როლი და უპირატესი ადგილი თანამედროვე საზოგადოებაში. ეს ახალი კლასი, ე. ი. კაპიტალისტები, ისეთს არაფერს მოითხოვს, რასაც ღრმა საფუძველი არ ჰქონდეს ცხოვრების მიმდინარეობაში, და რასაც მისი რეალური ინტერესები არ მოითხოვენ. მართალია, ის პირდაპირ პოლიტიკურ უფლებებს არ თხოულობს. მაგრამ რამდენათაც მისი ინტერესი თავისუფალ მოქმედებას ან რაიმე შეღავათის მინიჭებას საჭიროებს, ის ამ უფლებებით de facto სარგებლობს. კაპიტალისტებს ჰყავთ თავისი წარმომადგენლები უმაღლესი მთავრობის სფეროში ყოველგან; ისინი მართავენ თავის კრებებს (съезды) დრო გამოშვებით; ამას გარდა ამათ წარმომადგენლებს ხშირათ რომელიმე კანონის გამოცემის წინ თვით მთავრობა იბარებს რჩევისთვის, მათი აზრის მოსასმენათ. ამ ორი თუ სამი თვის განმავლობაში პეტერბურგში რამდენიმე კრება იყო დანიშნული მთავრობის მიერ ასეთი რჩევისთვის. 19 თებერვალს გაიხსნა კრება ახალი საბირჟო წესდების გადასამიჯნავთ, რომელზედაც მოწვეული იყვნენ სხვა-და-სხვა ბირჟების და ბანკების წარმომადგენლები. უნდა ვიცოდეთ, რომ დღეს ბირჟა ჩარხია მთელი თანამედროვე აღებ-მიცემობისა. თებერვლის უკანასკნელ რიცხვშივე გაიხსნა მეოთხე სესხია სასოფლო-სამეურნეო რჩევისა. აკერ მეოთხეჯერ ხდება ეს რჩევა, მაგრამ რაიმე შესამჩნევი ჯერ არაფერი გაუკეთებია. საინტერესო ის არის, რომ არც ერთჯერ ამ კრებას ამიერ-კავკასიიდან არავინ არ დასწრებია. რჩევის უმთავრეს საგანს სამეურნეო განათლების შესახებ სჯა-ბაასი შეადგენდა. სამეურნეო განათლებას არც სამრეწველო განათლება ჩამორჩენია უკან. ყველამ უწყის, თუ როგორ გახშირდა ამ ბოლო დროს სხვა-და-სხვა პოლიტენიკუმების გახსნის შესახებ შეამდგომლობა რუსეთის სხვა-და-სხვა ქალაქებში. რაც შეეხება განსაკუთრებით ტენიკურ-სამრეწველო სკოლებს, ამ საგნის გადაშინჯვა მიენდო ცალკე კრებას, რომელიც გაიხსნა პეტერბურგში რვა მარტს. ყველა ეს კრებები და შეამდგომლობანი რკინის გზების რაიონის გაფართოებასთან ერთათ აშკარათ მოწმობენ, რომ სამრეწველო და სააღებ-მიცემა რუსეთი ძლიერ ჩქარი ნაბიჯით მიდის წინ. ამას ერთვის რუსეთის მნიშვნელობის გაძლიერება საერთაშორისო პოლიტიკაში, რაც ყველაზე უფრო ნათლათ გამოიხატა ჩინეთის მიერ დათმობით ორი შესანიშნავი ნავთსადგურისა: პორტ-არტურის და ტალი-ენინისა ტერიტორიით. ამასთანავე რუსეთს ეძლევა უფლება შეაერთოს ეს პორტები რკინის გზებით როგორც ერთმანეთთან, ისე ციმღირის გზასთან. ამნაირათ ამ ახალ რუსეთ-ჩინეთის შეთანხმებას უნდა მოჰყვეს არა მარტო რუსეთის მრე-

წველობის და აღებ-მიცემობის შესანიშნავი გაძლიერება, არამედ თვით ჩინეთის მოღუწეული, გალატაკებული და გონება-დანშული ხალხის გამოცოცხლება.

—ე—ქე.

„მაღალულობია“.

(მ თ ს რ ე ბ ა)

I.

ზაზაუნულის ერთი შეენიერ საღამოთაგანი იყო. ქვეყნის დიდებულ მნათობს დასაველეთი წითლათ შეეღება და მოციმიციმე სხივებს უკანასკნელათ ათამაშებდა ცის ლაქვარდში. ველ-მინდვრის გაუფურჩქენილ ყვავილებს სამაურათ არხვედა თბილი სიო და თან რალაცას ეჩურჩულებოდა, თითქო დედას აკვანში შეილი ჩაუწყენია, არწევს და „ნანინას“ დამღერისო. მონავარდემრცხალი ელვასავით დაჰქროდა ჰაერში, ხან მოჩუხჩუხე მდინარის პირს საამური ჭიკჭიკით გაეკვროდა, — სურდაბუზები, ან წყლის პატარა

გუბებზე მოთამაშე მწერები დაეჭირა და თავის საყვარელ ბარტყებისთვის გემრიელი ვაზში მიეტანა. შავი შავი სურნელებით მომფშენივარე აყვავილებულ ხის მახლობლათ ეკლის ბუჩქზე შემჯღარიყო, ეტყობოდა, რომ ეკალში შეიღები ჰყავდა დამალული, და მათი სიყვარულისაგან აღტაცებაში მოსული, შეენიერ საღამოსაგან ეშხ-მორეული სმენის დამატკობზ გალობას მთა და ველში ავრცელებდა. ერთი სიტყვით ბუნება შეება-განცხრომაში იყო, თუ შეიძლება ასეთქვათ. მაგრამ განა ყველას შეეძლო დამტკბარიყო ბუნების ამ სიკვკლუც-სიმაღლზაზით?.. მხოლოთ მცირე ნაწილს კაცობრიობისას!.. აბა, დაუფდოთ ყური

ეს ორი კისერ-ჩაშაფებული კაცი რას საუბრობს ამ საღამოს.

— რა ვქნა, ძმაო, უადგილ-მამულო მარტოხელა კაცი ვარ, დღე და ღამე ვშრომობ, თვალში ძილი აღარა მაქვს, მაგრამ მაინც ვერას ვაგებდი!.. თუ რამე ვიშოვე ორი ფარა, მე აღარაფერი დამრჩა! მიწა მაქვს ყანათ აღებულა და ხუთი მანეთი ახლა მისი ბეგარა უნდა გადავიხადო!.. სადა მაქვს ახლა ხუთი მანეთი?.. საიდან ვიშოვო? რით ვისაშუალო?! კიდევ კარგი, რომ ნოყიერი მიწა იყოს: ორი ბათმანი რომ დათესო, ერთ ბათმანს თუ მოიმატებს!.. ამოხვნეშით თქვა პირველმა.

— კარგი ღვეგმართოს, თუ კაი მიწა იყოს! კაი მიწაზე შრომის ფასი ყოველთვის მოვა! რა გეწყობა, ჩემო კეთილო! როგორც გიჭირდეს, ისე გიღირდესო ნათქვამია. როგორც იქნება, იმუშავეს კაცი: იმ უხვირო მიწასაც დაჯერდება ჩვენისთანა საწყალი კაცი.

— რა ვქნა, კაცო! თუ ამ ერთი კვირის განმავლობაში ადგილის ბეგარა არ გვდევინადე, ყანაში აღარ ჩამიშვებენ! სად ვიშოვო ფული?.. აღრევე ღვინო მაინც მოდიოდა, ეყიდდით და ფულათ გეყოფნიდა... ახლა კი ვენახში ჩასვლაც შემძულდა: ას ძირ ვახში ერთ ხეირიანს ვერ ნახავ! გადავყვი თან მის კეთებას: ყოველ წელიწადს ვსხლავ, ვბარავ და არაფერი არ მოდის!..

— წრეულის წამლობას ხომ უპარობ?

— ჰეი, ჰეი, ჩემო ძმაო! წამლის ფულს ვიშოვიდი როგორმე, მარა ის „მაშინა“ ვერ ვიშოვე! ვისაც აქვს, უქირაოთ არავის ანებებს!

— ეჰ! წახდა, ძმაო, დრო! ღვინო რომ აღარ მოდის, ეს სულ ახლანდელი „კოტლიზი“ ბიჭების ბრალია! შერცხვენილები იყიდიან ერთ ღინწს (ხანჯალს), დალევენ ორ ჭიქა ღვინოს და, ჰე, ვინ ხარ მამაცი! ღვერევიან ერთმანეთს და დაკუტავენ!

— ჰო და მაგის თქმა მინდოდა მეც ახლა... ამ დროში რომ ღვინო მოდის, ამდენი, ან ამისთანა ღვინო მოდიოდა ძველათ?! ან ახლანდელი ბიჭები ჯობიან მაშინდელ ბიჭებს!.. მარა თუ გაგიგონია სადმე რომ იმ დროში კაცს კაცი დეჩხნოს პურის ჭამის დროს!

— ეჰ! ზოგი ასე ამბობს, ზოგი ისე... ქვეყნის საქმეებს ჩვენ ვერ ვაყვარებთ, ისევე ჩვენი საქმეები შევაკეთოთ...

— ამის თქმა მინდოდა მეც, — გააწყვეტინა სიტყვა პირველმა: — ცოტა მჭავე მაქვს გამოსახდელი და გამოვხადოთ, იქნება ორიოდ გროში გვერგოს... ი ბეგარა მაწუხებს... ძალიან კი მეშინია...

— საშიში კია, მაგრამ სიფრთხილით ყოლიფერი შეიძლება გაკეთდეს... მე მუშტრებიც მყავს...

— მაშ, კარგი.

II.

გაცივნოთ, მკითხველო, ვინ იყვენ ეს კაცები. — ისინი იყვენ სოფელი კვირიკეთის მკვიდრი გლეხები. პირველი მათგანი, ერმალო შუბაძე, შუათანა ტანის კაცი, კეთილი სახის იყო. იმის აზურდული თმა, შუბლზე გრძელ-გრძელი ღარები, რომელშიაც მას ჭუჭყი ჩაჰკვროდა, სქელ-კანიანი გარუჯული კისერი, — ამტკიცებდა, რომ ეს კაცი იყო მუშა მშრომელი, დაულაღვი. მართლაც ერმალო დილიდან საღამომდე „შიგ არ შეხედავდა კარავს“, გამუდმებით მუშაობდა. მხოლოდ ამისთანა მუშაობით შეეძლო ერმალოს ოჯახის რჩენა და სხვა ათას-გვარ მოვალეობის დაკმაყოფილება. ერმალო ძვირათ დაჰკლავდა წირვა-ლოცვას. ღვთისა და ერის საყვარელი კაცი იყო. სოფელში თუ ვისმე დაჭირდებოდა „კეთილ-სინიდიანი“, ერმალოსთან მორბოდა და უკანასკნელიც მას უთუოთ პატივსა სცემდა... მაგრამ სიღარიბემ გააბედვინა ის საქმე, რომელზედაც ჰქონდათ ლაპარაკი მას და მის მეგობარს — პეტრია სახნისაძეს. უკანასკნელი კარგათ ჩასხმული, სქელ-ბეჭებიანი ვაჟკაცი იყო. ცოტა მოგძობ პირისახეს უშეგნებდა პატარა შავი წვერი და მისი შესაფერი ულვაში. ამ კაცს მარცხენა თვალი თითქმის სულ დახუჭული ჰქონდა; სამაგიეროთ მარჯვენა ძლიერ გახელილი. ყველა ამებთან პეტრიას მოკლე კისერი, რომელიც ისე მოკლე იყო, რომ, თუ არ დააკვირდებოდით, გვეკონებოდათ, ამ კაცს თავი ზე ბეჭებზე გამობმიაო, — აძლიედა მონადირე კაცის შეხედულებას. დიად, პეტრია ჩინებული მონადირე იყო. მას ნადირობაში მთელ კვირიკეთში ვერვინ ჯობდა. იგი იმდენათ კარგი მსროლელი იყო თურმე, რომ მას, როგორც კვირიკელები მოწმობდნენ, ხშირათ გადმოუგდია თოფით კაცის თავზე ფული და კაცს კი არ ენებიაო! ბევრი საინტერესო ამბები იცოდა პეტრიამ ნადირობისა. იგი, როცა მოიცლიდა, ჩაჯდებოდა ხოლმე ახალგაზდებში და მოუყვებოდა მათ, თუ სად დათვი მოუკლავს, სად მგელი ან სხვა რამ... მარტო დათვი ოცდა ცხრამეტამდე მამიკლავსო! — იტყოდა პეტრია. ხაფანგებსაც აგებდა და იმითაც იჭერდა მგელს, დათვს. სხვათა შორის, როგორც თითონ ამბობდა, ერთი კუდიანი დედაკაციც დაიჭირა თურმე ხაფანგით. აი როგორ მოყვებოდა პეტრია ამ ამბავს: ერთ გზა-წერილზე, რომელზედაც ხშირათ მგლები დადიოდნენ, დაეგო ორი ხაფანგი ოციოდე ნაბიჯის მოშორებით ერთი-მეორეზე. თურმე ი წყეული კუდიანი ქალი შემჯდარა მგელზე და, ჰეი მაგას! მიათოხაროდა... მგელმა ზემო-ცნობილ გზა-წერილზე გაიარა და სტიკა ფეხი ხაფანგში! კუდიანი მაშინვე ჩამოხტა ბედაურიდან და ფეხით წავიდა; გაიარა ცო-

ტა და მეორე ხათანგში ისიც ვაება! მეორე ღღეს პეტრია ამის დასამტკიცებლათ კაბის ნახევები უჩვენა თურმე მეზობლებს.

პეტრია გვიან შეირთო ცოლი. ამისთვის, თუმცა იგი აკერ ორმოცდა ათის წლისა იყო, მაგრამ ორი ვაჟის მეტი არა გააჩნდარა. უფროსი ვაჟი იქნებოდა ათი-თერთმეტი წლისა. პეტრია თუმცა ღარიბი კაცი იყო, მაგრამ სიღარიბეს ქედს არ უხრიდა. ღარიბი კაცის პირობაზე ჩინებულათ მაჰკავდა საქმე. შეძლების და-გვართ აღგიღებდაც იძენდა; ჭირსა და განსაცდელს გულ-ამაყათ ხედებოდა; გულ-ამაყათ ხედებოდა აგრეთვე ზოგიერთ ამ სოფლის ძლიერთაც და არ ემონ-ელაქუცებოდა მათ, ზოგიერთებსაც.

დ. თამაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

წერილი რედაქციის მიმართ.

ქ-ნო რედაქტორო! გთხოვთ უმოწინაღობით ამ პატარა ანგარიშს ადგილი მისცეთ თქვენ პატრიოტულ გაზეთ „კვალში“.

სადგურ განჯაში ქართული სტენის მოყვარულთაგან იმართებოდა დრო გამოშვებით ქართული წამოღებები. ამ ნაწილს წამოღებებს გასულ 1897 წელში გაიმართა სულ ოთხჯერ. ყველა წამოღებულ საქმედ მომხროს იყო გამართული. პირველი წამოღებებიდან (14 აპრილს) დაჩნა წმინდა შემოსავალი 20 მანეთი, მეორედან (17 ივლისს) 31 მანეთი, მესამედან (6 მაკამბობისთვის) 40 მანეთი და მეოთხედან (28 დეკემბერს) 70 მანეთი.

ამას გადა სელის მოწერილთა მოაგროვა ტელეგრაფის მოსყლე ქალმა ლიზა მესნიშვილის ასულმა ოთხი მანეთი (შემოწარეს: ლ. ფურცელაძემ, მ. მიქაბერიძემ, კ. გიორგობიანმა და. ი. გოგონაძემ), სულ 165 მანეთი.

ამ ფულიდან 110 მანეთი გადაეცა იქაურ სამკითხველ-წიგნო-საცავს. 40 მანეთი გაგზავნათ (თავის დროზე გასეთებშიც იყო მოსხენებული) ორ ქართულ სტუდენტს ქ. კიევში. ერთი თუმანი გადაეცით სტუდენტ გრ. მასრაძეს. სულ დანახვა საქმედ მომხროს მიზნით 160 მანეთი. დაჩნა 5 მანეთი (მარკუბით), რომელიც მოსმარდება მომავალ წამოღებებს. როგორც პატრიოტული მკითხველი დანახვას ამ ანგარიშიდან, ამ წამოღებებში შესაძლებელი ნაყოფი გამოიდრო. თუ პირველმა 20 მან. მოკვდა, სამაგიეროთ მეოთხე წამოღებებიდან დაჩნა 70 მან., რაც მოასწავებს იმას, რომ საზოგადოებას მიუქცევია წამოღებებისათვის ყურადღება და მყოფებელთა რიცხვს თანდათან უმატნია. იმედია მომავალშიც მსნეთ შეუდგებიან წამოღებების საქმეს საქმეს უნი სტენის მოყვარულთაგან და საქმედ მომხროს რამე დაჩნება. ჩვენი მსნეთ კი დიდ მადლობას მოვასხენებთ ყველა სტენის მოყვარულთა დაუზარებელი შრომისათვის (აქ არ შეგვიძლია არ აღვნიშნათ ის გარემოება, რომ სადგურის ქართულ ქალებში თუმიც მომხრობიან ისეთნი, რომელთაც შეუძლიათ სტენსე გამოსვლა; მაგრამ არ თანხმდებიან და იმულებული ვართ საიდინე მოვიწვიოთ სტენის მოყვარულ ქალებს და ამით კი, რაღა თქმა უნდა, წამოღებების საქმე ბრკალდება), და აქაურ საზოგადოებას მსურვალე თანხაგრომობისთვის.

სად. განჯა. ს. დოლიძე.

საქველ-მოქმედო საქმე

ქ-ნო რედაქტორო! უმოწინაღობით გთხოვთ თქვენი გაზეთი „კვალის“ საშუალებით უღრმესი მადლობა გამოუხსნათ შემდეგ პირთ, რომელთაც კეთილ იმედებს და გადმომცეს საფრანგეთში მყოფ სამეურნეო ნაწილის შესასწავლათ ტრიფონ გიორგის ქე დამაშობის სასარგებლოთ თითო მანეთი: ბ. კვლევჩივიძემ, რ. განხილავაძემ, ს. ელიაშვილმა, კ. ოდიშაძემ, პ. კალატოზმა, ვ. არდიშვილმა, მ. ტანიშვილმა, გოგიელაშვილმა. ათ-ათი შაური: ს. გუგუშვილმა ნ. ზურაბიშვილმა, გ. ტყეშელაშვილმა, გ. კიფაღიძემ, პ. ნასიძემ; ორ-ორი აბაზი: იუზუაშვილმა, რ. ტყეშელაშვილმა, ს. ყიფშიძემ, უნაბემა, კ. ჩხეიძემ; ექვსი შაური: ა. ვარციხიანმა, თითო აბაზი: რ. კოდოშვილმა, ტ. ნიქაბაძემ, გოგია დიკონმა, ა. განხილავაძემ, ლ. განხილავაძემ, ს. ლეჟავამ, ა. ნიორაძემ, ფ. განხილავაძემ. ბ. უღრმესი, ს. ნუბიანიძემ, ი. გუნიავამ, სულ 11 მან. შემო სსენებული ფული დანიშნულებისამებრ გაგზავნეთ.

სად. თანგაძი.

ვივილია.

ქ-ნო რედაქტორო! უმოწინაღობით გთხოვთ თქვენი გაზეთი „კვალის“ საშუალებით უგულთადაც მადლობა გამოუხსნათ ქ. ფოთში მცხოვრებ ქ-ნო ლელა ტყელუშისას და ყველა იმ პირთ, რომელთაც შემოსწარეს ხემდა სასარგებლოთ სელის მოწერილთ 22 (ან. *) ეს ფული სრულიად მივიღე 24 ნოემბერს.

ქუთ. სასულიერო სემინარიის მოსწავლე დიმიტრი ორბელიძე.

*) რედაქცია უადგილობის გამო ვერ ბეჭდავს ყველა შემომწარველთა სახელს და გვარს.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ. წერეთლისა.